



تحولات گردشگری در جهان پس از شیوع کووید-۱۹



اتاق بازرگانی، صنایع، معادن و کشاورزی تهران
معاونت بررسی‌های اقتصادی



تهیه کننده: فاطمه علیزاده آغاسمعیلی

ناظر: عاطفه قاسمیان

واحد گردآوری و تحلیل آمارهای اقتصادی

معاونت بررسی‌های اقتصادی

اتاق بازرگانی، صنایع، معادن و کشاورزی تهران

دی ۱۴۰۱

از طریق پست الکترونیکی زیر می‌توانید پیشنهادهای و نظرات اصلاحی خود را به واحد مربوطه منعکس نمایید:

economic.tccim@gmail.com

استفاده از مطالب این گزارش با ذکر منبع بلامانع است.

مقدمه

شیوع بیماری کرونا در سطح بین‌المللی صنایع مختلف را با آسیب‌های جدی مواجه کرد. در این میان، صنعت گردشگری که ماهیت آن بر اصل جابه‌جایی بنا شده، به نسبت خسارات بیشتری را متحمل شده است. ایجاد رکود و سیر قهقراپی صنعت در حال توسعه و بزرگ گردشگری پس از شروع همه‌گیری کووید-۱۹، اهمیت صنعت مزبور را به دلیل قرار دادن منابع ارزی مناسب و قابل ملاحظه در اختیار یک کشور و همچنین نقش بسیار مهم آن در رشد و توسعه اقتصادی از طریق افزایش اشتغال و تقویت اقتصاد محلی بیش از پیش نمایان می‌سازد. اگرچه تمامی برآوردها حاکی از بهبود بازار گردشگری با حذف تدریجی محدودیت‌های کرونایی و شروع گسترده واکسیناسیون در سراسر جهان بود، اما حمله روسیه به اوکراین، معادله را تا حدودی عوض و صنعت توریسم را مجدداً با چالش جدی مواجه کرده است. بر اساس گزارش جدید سازمان همکاری و توسعه اقتصادی (OECD)، جنگ اوکراین علاوه بر افزایش قیمت انرژی منجر به ایجاد تورم، افزایش نرخ بهره، ادامه اختلال در زنجیره تامین و افزایش قیمت برخی کالاها همچون غذا شد که تاثیر مستقیمی بر اقتصاد جهانی دارد. وجود این شرایط توأم با تضعیف قدرت خرید خانوارها، صنعت گردشگری را پس از همه‌گیری با تهدید جدی مواجه کرده است. همچنین سازمان مزبور در گزارش خود با توجه به چالش بوجود آمده، به ارائه پیشنهاد‌های کلی برای بهبود وضعیت گردشگری مبادرت ورزیده است. تامین نقدینگی و حمایت از مشاغل، ترویج گردشگری سبز، همکاری میان بخش‌های دولتی و خصوصی، توجه به مشاغل دارای ارزش افزوده به واسطه فناوری‌های نوین، محورهای مورد توجه OECD بوده‌اند. گزارش حاضر، با هدف ترسیم وضعیت گردشگری بین‌المللی از نگاه سازمان همکاری و توسعه اقتصادی و شناسایی راهکارهای پیشنهادی آن به منظور تعدیل شرایط به‌وجود آمده و بهبود وضعیت گردشگری و همچنین مرور تجارب کشورهای مختلف در این زمینه تدوین شده است.



روند گردشگری در زمان بحران کووید-۱۹ و دوران بهبود

- بحران شیوع کرونا منجر به ایجاد محدودیت‌ها و هشدارهایی مبنی بر عدم مسافرت و تعطیلی تمامی زنجیره خدمات گردشگری در سراسر جهان شد. کسب‌وکارهای حوزه گردشگری که ۸۵ درصد آن‌ها را شرکت‌های کوچک و متوسط^۱ تشکیل می‌دهند و یکی از موتورهای ایجاد اشتغال و رشد اقتصادی محسوب می‌شوند، با وضعیت پیش آمده عملاً تعطیل شده و به عبارتی چرخ این صنعت اشتغال‌زا متوقف شد.
- با تسریع در فرآیند واکسیناسیون جهانی، کاهش محدودیت‌های ورود به کشورها و در نتیجه رفع محدودیت‌های سفر در سال ۲۰۲۲ گردشگری بین‌المللی بازگشت قابل ملاحظه‌ای را نسبت به دوران قبل از همه‌گیری ویروس کرونا تجربه کرده است. اما همچنان فاصله زیادی تا رسیدن به وضعیت مطلوب و پررونق گردشگری در دوران قبل از همه‌گیری کرونا یعنی سال ۲۰۱۹ به چشم می‌خورد. در حالی که صنعت گردشگری در حال برداشتن گام‌هایی برای بهبودی و شروع مجدد بود، وقوع جنگ بین اوکراین و روسیه صنعت مزبور را با عدم قطعیت‌های جدید ناشی از کندشدن رشد اقتصادی و تنش‌های ژئوپلیتیکی و کمبود نیروی کار مواجه کرده و باعث فشار مضاعف در مسیر بهبود وضعیت سفر و گردشگری شده است. وقوع این جنگ با افزایش قیمت مواد غذایی و سایر نهاده‌ها، افزایش هزینه‌های زندگی و کاهش قدرت خرید خانوارها می‌تواند عملکرد آتی گردشگری بین‌المللی را با ضعف همراه سازد. بنابر آخرین داده‌های منتشر شده از سوی OECD، شمار گردشگری بین‌المللی در جولای ۲۰۲۲ حدود ۱۹ درصد کمتر از جولای ۲۰۱۹ در کشورهای OECD بوده است. البته به دلیل تاثیرات گوناگون میان مدت و بلندمدت کووید-۱۹ بر کشورها، سرعت نامتوازن روند بهبودی و میزان تاثیرپذیری از جنگ بین روسیه و اوکراین، شمار گردشگری بین کشورها، بخش‌ها و مقاصد گوناگون، متفاوت خواهد بود. به‌عنوان مثال؛ ورود گردشگران به کشورهای دانمارک، یونان، لوکزامبورگ، پرتغال، اسلوانی و اسپانیا در سال ۲۰۲۲ از سطح سال ۲۰۱۹ فراتر رفته است، اما در کشورهای هم‌مرز با روسیه و اوکراین، تعداد گردشگران در جولای ۲۰۲۲ حداقل ۳۰ درصد کمتر از سطح قبل از همه‌گیری و در کشورهای مناطق آسیا و اقیانوسیه، ورود گردشگران حداقل ۴۰ درصد کمتر از سال ۲۰۱۹ بوده است.
- در حالی که پیش‌بینی‌ها حاکی از آن بود که گردشگری داخلی به‌عنوان عامل کلیدی در احیای صنعت گردشگری، تا سال ۲۰۲۳ به سطح قبل از همه‌گیری بازگردد، بر اساس تخمین‌های صورت گرفته توسط OECD، بازگشت به وضعیت عادی قبلی (قبل از همه‌گیری) تا سال ۲۰۲۵ به درازا خواهد کشید.



اولویت‌های اصلی سیاست تغییر شکل گردشگری برای آینده‌ای پایدار و مقاوم

بنابر گزارش OECD، با توجه به اینکه دولت‌ها و کسب‌وکارها بر روی رفع چالش‌های جدید در صنعت گردشگری متمرکز هستند، این نگرانی وجود دارد که حرکت به سمت ایجاد گردشگری انعطاف‌پذیر، پایدار و فراگیر متوقف شود. در نتیجه سیاست‌ها و راهکارهای جدید و متفاوتی بدین منظور مورد نیاز است. بحران همه‌گیری کووید-۱۹ فرصتی را برای بازنگری در سیستم گردشگری برای آینده‌ای پایدار و مقاوم فراهم کرده است. لازم است سیاست‌گذاران با آموختن از درس‌های بحران مذکور و طراحی برنامه‌های بهبود، اولویت‌های اصلی شکل‌گیری گردشگری پایدار و مقاوم را شناسایی کنند. در ادامه، اولویت‌های سیاستی اصلی برای بهبود گردشگری، مرور می‌شود:

👉 با وقوع شوک بی‌سابقه کووید-۱۹ و اثرات مخرب آن بر گردشگری، همگرایی و همکاری عمومی و خصوصی برای حمایت و توسعه گردشگری پایدار و انعطاف‌پذیر ضرورت پیدا می‌کند. برای عبور از این بحران نمی‌توان فقط به اقدامات دولت اتکا کرد. برای دستیابی به توسعه پایدار گردشگری تعامل و مشارکت بخش خصوصی و عمومی لازم است. آگاهی از نقش گردشگری به عنوان محرک اقتصادی و اجتماعی در بالاترین سطوح افزایش یافته است و دولت‌ها گام‌های بی‌سابقه‌ای را برای پاسخگویی به بحران و کمک به مشاغل گردشگری، کارکنان و گردشگران برداشته‌اند که با ظهور همکاری‌های جدید در بخش‌های عمومی و خصوصی تقویت می‌شود.

👉 بازگرداندن اعتماد مسافران و حصول اطمینان از ایمنی و اجرای استانداردهای لازم بهداشتی به همراه حمایت از کسب‌وکارهای چابک آسیب‌دیده که با کمبود نیروی کار مواجه هستند و همچنین تامین مالی مناسب، اولویت‌های اصلی دیگری است که باید مورد توجه قرار گیرد. این امر مستلزم رسیدگی به مشکلات ساختاری، جلوگیری از بازگشت به توسعه نامتوازن گردشگری و پیشبرد اولویت‌های اصلی مانند پذیرش دیجیتالی شدن و تسریع انتقال به سمت گردشگری سبز، تضمین حمایت از مشاغل گردشگری، ایجاد رفاه و سایر منافع حاصل از جریان گردشگری برای جوامع محلی و بهبود شرایط آب‌وهوایی خواهد بود. دولت‌ها باید اطمینان حاصل کنند که این بخش آماده از سرگیری و بهره‌مندی از فرصت‌های نوآوری و تحول (انتقال دیجیتالی) است. علاوه بر این، برای انجام تغییرات ساختاری و فیزیکی در این حوزه، سرمایه‌گذاری و تامین مالی مناسب نیاز است.



ملاحظات سیاستی و الزامات کلیدی موثر بر تعیین مسیری رو به جلو برای سیاست‌گذاران گردشگری

دولت‌ها و سیاست‌گذاران، نقش مهمی را در ایجاد اکوسیستم گردشگری انعطاف‌پذیر در آینده ایفا می‌کنند. پرداختن به رفع ضعف‌های ساختاری که تحت رخدادهای اخیر به وجود آمده‌اند و همچنین آماده‌سازی جهان برای سناریوهای متعددی که می‌توانند در آینده‌ای نامشخص و بحران‌زا ایجاد شوند، پایه‌های چارچوب گردشگری انعطاف‌پذیر را ایجاد می‌کند. از آنجایی که این بخش بر بهبود کوتاه مدت متمرکز بوده و به دنبال سازگاری با شرایط عادی جدید است، دولت‌ها باید رویکردهای استراتژیکی را برای مواجهه با شوک‌های آینده اتخاذ کنند. برخی از این الزامات کلیدی موثر از نگاه OECD، مورد بررسی قرار می‌گیرد:

تقویت سیاست‌های یکپارچه، چابک و آینده‌نگر برای ایجاد آینده‌ای درخشان در گردشگری

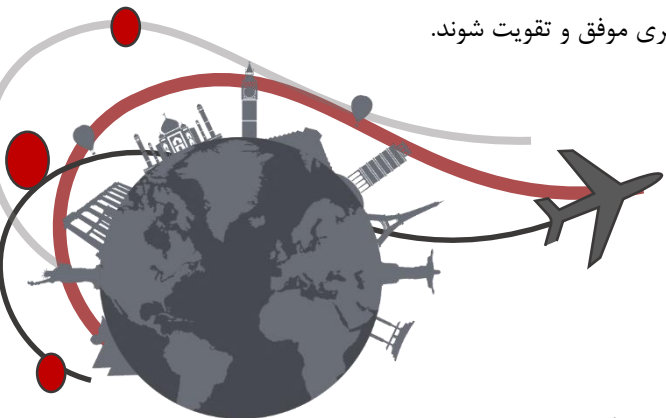
- استراتژی‌های گردشگری آینده را برای تقویت برنامه‌های بهبود، تسریع انتقال به سمت گردشگری سبز، استفاده از بسترهای دیجیتال و فناوری و ایجاد ظرفیت در سراسر دولت به منظور آماده‌سازی، واکنش و انطباق با شوک‌های آینده، ترویج کنید.
- با همکاری بخش خصوصی و جامعه مدنی بر اتخاذ رویکردهای نوآورانه و ارائه اقدامات مقابله با کووید-۱۹، برای تدوین برنامه تحول ساختاری در راستای ایجاد یک بخش مقاوم، پایدار و مقابله با چالش‌های مرتبط با سیاست گردشگری آینده، تمرکز کنید.

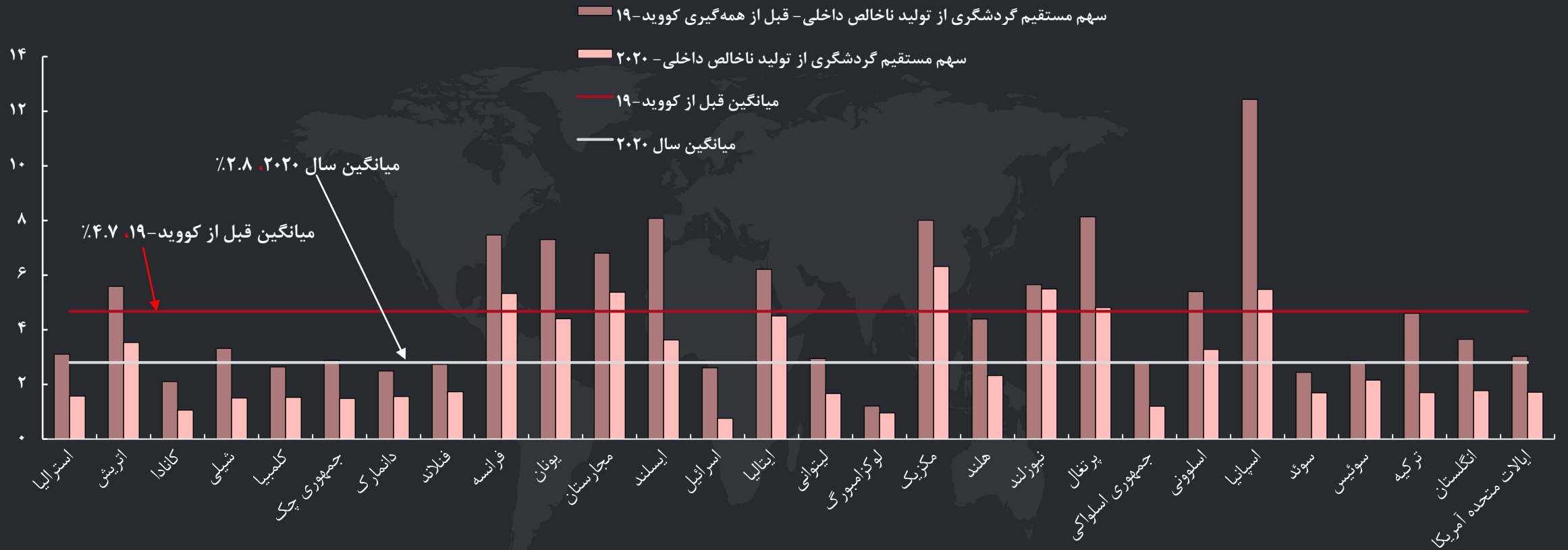
ایجاد انعطاف‌پذیری در اکوسیستم گردشگری

- با بهبود دسترسی به ابزارهای مالی، حمایت از ارتقای مهارت‌ها و ظرفیت‌ها و ترویج شیوه‌های دیجیتالی سبزتر، محیط تجاری را ایجاد کنید که در آن شرکت‌های کوچک و متوسط گردشگری موفق و تقویت شوند.
- تشویق به همکاری بین بازیگران در سراسر اکوسیستم گردشگری، برای پاسخگویی و انطباق با رویدادها، به اشتراک گذاشتن اطلاعات و تجربیات و توسعه درک خطرات و فرصت‌ها.
- حمایت از مقاصد پایدار و متنوع از طریق پیاده‌سازی برنامه‌های مدیریت مقصد انعطاف‌پذیر و کارآمد، تامین منابع مالی کافی، مکانیسم‌های نظارت مؤثر و مشارکت بین فعالان گردشگری.
- ایجاد داده‌ها و ابزارهای قوی و قابل مقایسه برای اندازه‌گیری و پایش تاب‌آوری گردشگری، پرکردن شکاف‌های اطلاعاتی و تسریع در اطلاع‌رسانی و تصمیم‌گیری مؤثر برای بحران‌های آینده.

ترویج گردشگری سبز

- توسعه استراتژی‌های یکپارچه بلندمدت، اهداف برنامه‌ریزی شده برای گردشگری پایدار و ارائه مکانیسم‌هایی برای استفاده صحیح از منابع و هماهنگی بین دولت.
- اجرای ترکیبی از سیاست‌های مبتنی بر شواهد با اولویت ایجاد بستر تعاملی موثر در زنجیره تامین گردشگری، به منظور افزایش آگاهی، تنظیم و گسترش مشوق‌هایی برای سبزکردن بخش گردشگری و سرمایه‌گذاری.
- ترویج سواد تحول به سمت گردشگری کم‌کربن و ایجاد ظرفیت‌های همکاری فعالان گردشگری برای ارائه راه‌حل‌های جدید و نوآورانه، توانمندسازی انتخاب سفرهای پایدار و کمک به کسب‌وکارها برای کاهش اثرات زیست محیطی خود.
- از نقش دولت در تسریع انتقال سبز استفاده کنید و زیرساخت‌های گردشگری را با استفاده از بودجه عمومی تخصیص یافته، سازماندهی کنید تا به توسعه تاب‌آوری محیطی و آب‌وهوایی کمک کند.

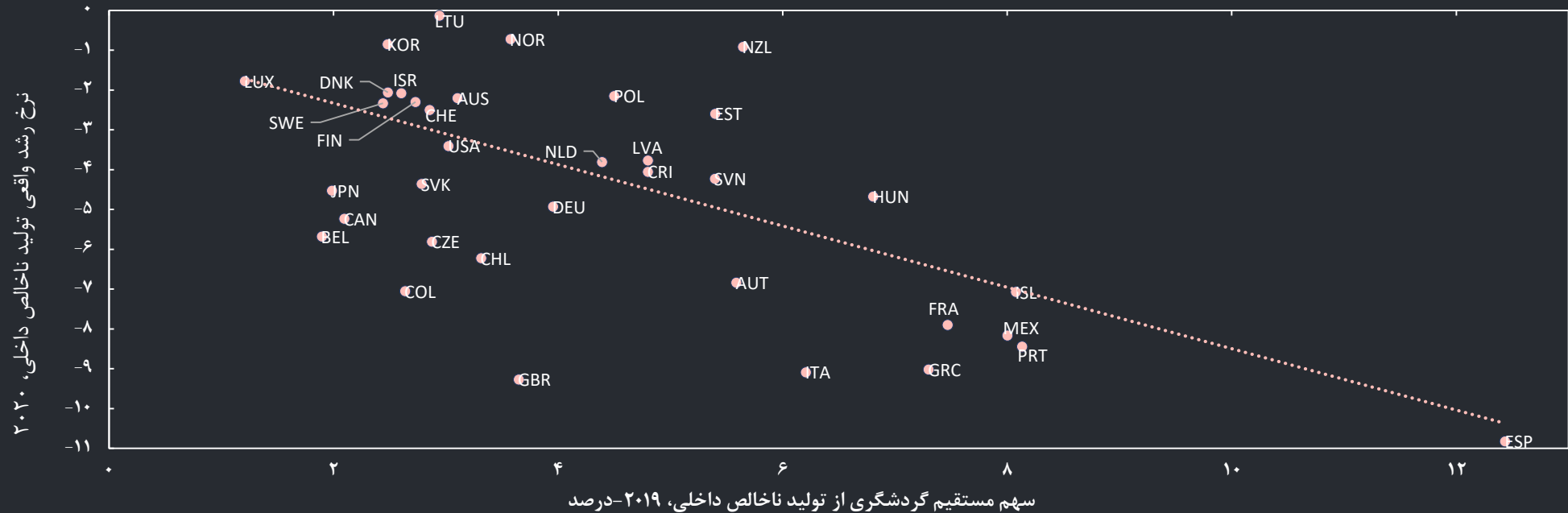




نمودار ۱. تاثیر مستقیم گردشگری در اقتصاد کشورهای منتخب OECD، قبل از همه‌گیری کووید-۱۹ و سال ۲۰۲۰

همزمان با تأثیرات منفی کرونا در اقتصاد، نقش حیاتی گردشگری در اقتصادهای جهانی، ملی و محلی برجسته شد. پیش از همه‌گیری ویروس کرونا، ۴.۷ درصد تولید ناخالص داخلی، ۶.۹ درصد فرصت‌های شغلی و ۲۰.۵ درصد از صادرات خدمات در کشورهای عضو OECD وابسته به گردشگری بوده است. با توقف تقریباً کامل گردشگری بین‌المللی در سراسر جهان در اوج همه‌گیری، سهم گردشگری در تولید ناخالص داخلی، سهم گردشگری در اشتغال و سهم آن در صادرات خدمات به ترتیب ۱.۹ واحد درصد، ۲.۶ واحد درصد و ۱۰.۶ واحد درصد کاهش یافت.



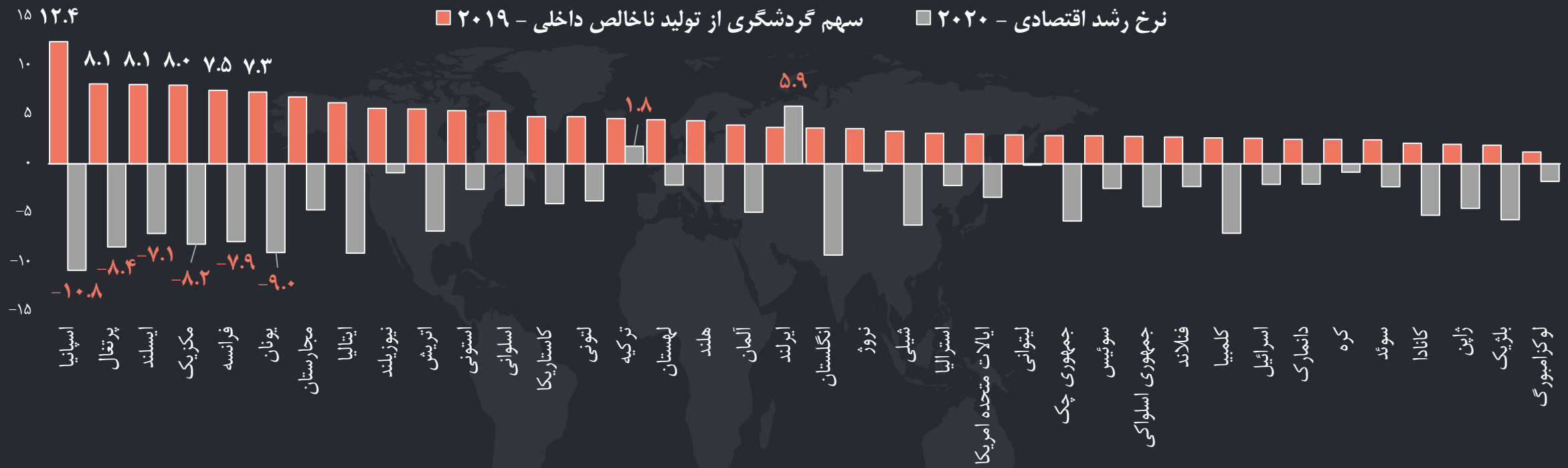


نمودار ۲. همبستگی بین سهم گردشگری از تولید ناخالص داخلی قبل از کووید-۱۹ و رشد تولید ناخالص داخلی در سال ۲۰۲۰، کشورهای منتخب OECD

AUS	استرالیا	CHL	شیلی	DNK	دانمارک	DEU	آلمان	IRL	ایرلند	LVA	لتونی	NLD	هلند	PRT	پرتغال	SWE	سوئد
AUT	اتریش	COL	کلمبیا	EST	استونی	GRC	یونان	ITA	ایتالیا	LTU	لیتوانی	NZL	نیوزلند	SVK	جمهوری اسلواکی	CHE	سوئیس
BEL	بلژیک	CRI	کاستاریکا	FIN	فنلاند	HUN	مجارستان	JPN	ژاپن	LUX	لوکزامبورگ	NOR	نروژ	SVN	اسلوونی	USA	ایالات متحده آمریکا
CAN	کانادا	CZE	جمهوری چک	FRA	فرانسه	ISL	ایسلند	KOR	کره	MEX	مکزیک	POL	لهستان	ESP	اسپانیا	GBR	انگلستان

• بررسی‌ها نشان می‌دهد در سطح جهانی، تاثیرات بخش گردشگری متناسب با سهم گردشگری در اقتصاد هر کشوری است. به استناد آمار OECD، کشورهایی که سهم گردشگری بالایی در تولید ناخالص داخلی داشته‌اند؛ مانند ایسلند (۸.۱ درصد از تولید ناخالص داخلی) مکزیک (۸ درصد) و پرتغال (۸.۱ درصد) بیشترین کاهش ارزش افزوده بخش گردشگری و به تناسب آن کاهش تولید ناخالص داخلی را تجربه کرده‌اند.





نمودار ۳. رشد اقتصادی پس از شیوع کووید-۱۹ و سهم گردشگری از GDP قبل از کووید-۱۹ (درصد)

همانطور که در نمودار فوق مشاهده می‌شود اغلب کشورهای که پیش از شیوع کووید-۱۹، سهم گردشگری از تولید ناخالص داخلی بالایی داشته‌اند، پس از شیوع کووید-۱۹ نیز با کاهش بیشتر تولید ناخالص داخلی مواجه شده‌اند که مهم‌ترین آن‌ها شامل کشورهای اسپانیا، پرتغال، ایسلند، مکزیک، فرانسه و یونان هستند. اما کشورهای ترکیه و ایرلند علی‌رغم سهم به ترتیب ۳.۷ درصدی و ۴.۶ درصدی گردشگری از تولید ناخالص داخلی در سال ۲۰۱۹، نرخ رشد اقتصادی مثبتی را در سال ۲۰۲۰ تجربه کرده‌اند (به ترتیب ۵.۹ درصد و ۱.۸ درصد)



افزایش تعامل با بخش خصوصی در صنعت گردشگری

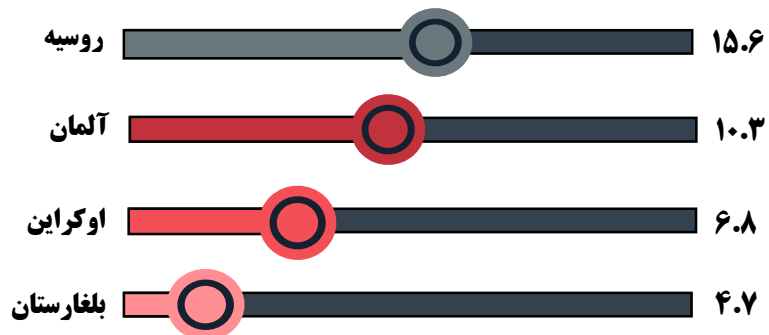
- در کشورهایی که بین بخش خصوصی و دولتی تعامل مناسبی وجود داشته باشد و بخش دولت به‌عنوان مکمل بخش خصوصی عمل کند، شاهد رشد و توسعه پایدار خواهیم بود. در صورتی که بخش خصوصی زیرساخت‌های توسعه گردشگری را فراهم کند و دولت به‌عنوان حامی این بخش عمل کند، منجر به رشد صنعت گردشگری و درنهایت افزایش تولید ناخالص داخلی خواهد شد. بر اساس گزارش OECD، بخش خصوصی یکی از عوامل کلیدی در سیاست‌گذاری گردشگری است. پیش از همه‌گیری کووید-۱۹ شناخت روزافزونی از این موضوع وجود داشت. با این حال ماهیت پراکنده اقتصاد گردشگری که از شاخه‌های گوناگون تشکیل شده است، آن را به بخش چالش برانگیزی برای سیاست‌گذاران تبدیل می‌کند.
- از آغاز همه‌گیری نمونه‌های خوبی از همکاری و هم‌افزایی بین دولت و بخش خصوصی و همچنین با جامعه مدنی در سطوح محلی، ملی و بین‌المللی وجود داشته است. اکنون فرصتی برای ارائه این تجارب برای مقابله با چالش‌های گردشگری آینده فراهم شده است.
- بسیاری از کشورها، گروه‌های ویژه گردشگری یا گروه‌های مشاوره‌ای متشکل از بازیگران بخش دولتی و خصوصی تشکیل می‌دهند. به‌عنوان مثال در مراکش بازیگران دولتی و خصوصی در سطوح ملی و منطقه‌ای گرد هم آمدند تا یک طرح مشترک برای احیای بخش گردشگری برای سال‌های ۲۰۲۰-۲۰۲۲ ایجاد کنند. برنامه گردشگری مراکش پس از همه‌گیری کووید-۱۹ شامل ۲۱ اقدام برای انطباق با واقعیت‌های جدید بازار، پیش‌بینی تغییرات در الگوهای مصرف گردشگران و استفاده از فرصت‌های جدید است. به‌نظر می‌رسد افزایش سطح همکاری سازنده بین بخش‌های دولتی و خصوصی یکی از اثرات مثبتی است که همه‌گیری کووید-۱۹ برجای گذاشته است.
- در سطح بین‌المللی، شورای سازمان بین‌المللی هوانوردی غیرنظامی^۲، گروه ویژه بازیابی هوانوردی، متشکل از نمایندگان عمومی و خصوصی، از جمله مقامات بهداشت عمومی را گرد هم آورد تا راهنمایی‌های عملی و همسو برای دولت‌ها و اپراتورهای صنعتی ارائه و از راه‌اندازی مجدد بخش حمل‌ونقل هوایی بین‌المللی حمایت کنند. OECD، در مورد آمار، دانش و سیاست‌های گردشگری نیز بستری را برای جامعه گردشگری فراهم می‌کند تا از بهبود و توسعه یک برنامه تحول مشترک برای اقتصاد گردشگری حمایت کند. بخش خصوصی در این زمینه پیشتاز بوده است، یکی از نمونه‌های بین‌المللی آن، شورای جهانی سفر و گردشگری است که برای گرد هم آوردن سیاست‌گذاران و بخش خصوصی در مقیاس جهانی ایجاد شده است.
- اعتماد و همکاری بین دولت، بخش خصوصی و جامعه مدنی برای مقابله با چالش‌ها و تاب‌آوری و پایداری در بخش گردشگری ضروری است. همچنین لازم است که زمینه حضور بخش خصوصی را فراهم کرد تا با حضور سرمایه‌گذاران این بخش شاهد روند رو به رشد گردشگری شد. این امر همچنین در تغییر به سمت اقتصاد گردشگری سبز و دیجیتالی موثر خواهد بود.



علاوه بر امکان بهره‌مندی از توصیه‌های کلان OECD در زمینه نحوه مواجهه با چالش‌های به‌وجود آمده در صنعت گردشگری و ارائه پیشنهاد در این خصوص، سازمان مزبور در گزارش اخیر خود به رصد اقدامات انجام شده در کشورهای مختلف پرداخته است. مرور این تجارب می‌تواند در دریافت روش‌های تعدیل وضعیت به‌وجود آمده در صنعت گردشگری کمک‌کننده باشد.

ترکیه

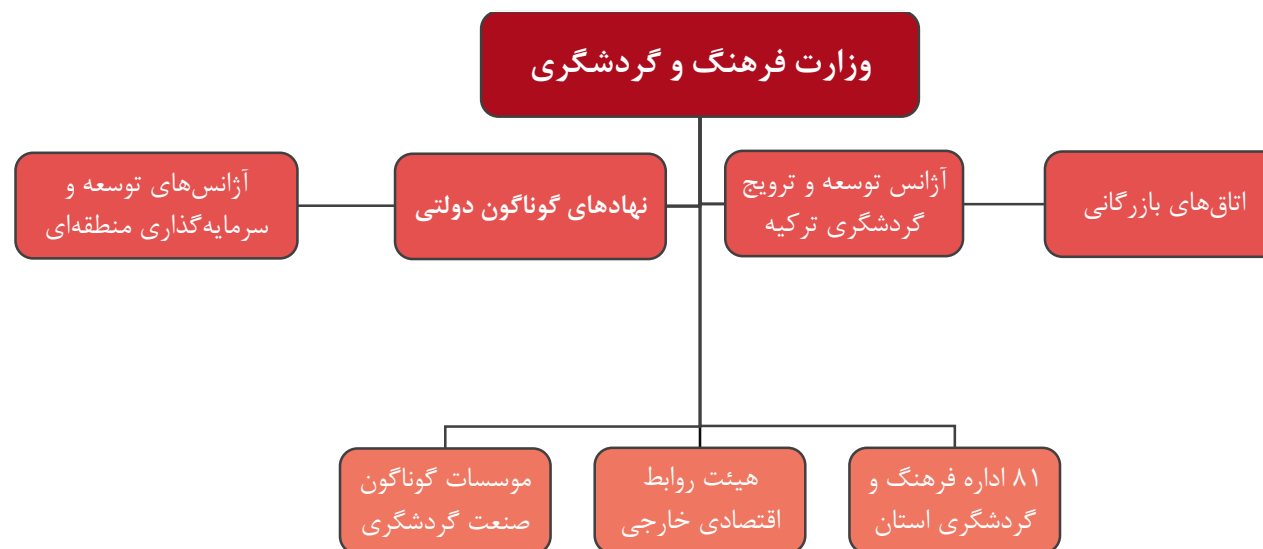
- گردشگری نقش مهمی در اقتصاد ترکیه دارد. بر اساس اعلام OECD، در سال ۲۰۱۹ سهم گردشگری از تولید ناخالص داخلی این کشور ۴.۶ درصد است که در سال ۲۰۲۱ به ۱.۹ درصد کاهش یافته است. سهم گردشگری ترکیه در اشتغال‌زایی طی سال ۲۰۱۹، حدود ۸.۱ درصد از کل اشتغال و معادل ۲.۳ میلیون شغل بوده است که در سال ۲۰۲۱ سهم آن به ۶.۶ درصد کاهش یافته است.
- تعداد گردشگران بین‌المللی ورودی به ترکیه در سال ۲۰۱۹ به ۵۲ میلیون نفر رسید. در سال ۲۰۲۰، ۱۵.۹ میلیون گردشگر از ترکیه بازدید کردند که نسبت به سال قبل، تقریباً ۶۹ درصد کاهش داشته است. تعداد بازدیدکنندگان بین‌المللی ترکیه در سال ۲۰۲۱ به ۳۰ میلیون نفر افزایش یافت که ۸۸ درصد نسبت به سال ۲۰۲۰ رشد داشته است.
- بر اساس گزارش OECD، برآورد می‌شود کشور ترکیه در سال ۲۰۲۲ شاهد افزایش ورود گردشگران با رقم ۴۲ میلیون نفر گردشگر بین‌المللی باشد که بنابر تخمین‌های صورت گرفته ورودی گردشگران بین‌المللی در سال مزبور کمتر از سال قبل از همه‌گیری بیماری کووید-۱۹ است.
- برای ترکیه، ورود ۶۰ میلیون نفر گردشگر در سال ۲۰۲۳ و ۷۰ میلیون نفر گردشگر در سال ۲۰۲۴ پیش‌بینی می‌شود.
- عمده گردشگران ورودی به ترکیه در سال ۲۰۲۱ از مبادی کشورهای روسیه، آلمان، اوکراین و بلغارستان بوده است.



نمودار ۴. عمده گردشگران ورودی به ترکیه در سال ۲۰۲۱ - درصد از کل گردشگران ورودی

حاکمرانی و تامین مالی گردشگری در ترکیه

- وزارت فرهنگ و جهانگردی ترکیه مسئول سیاست‌های گردشگری در این کشور است. وظایف این وزارت، تحقیق، توسعه، حفاظت، نگهداری، ارزیابی، اشاعه و ترویج گردشگری به منظور کمک به تقویت وحدت ملی و رشد اقتصادی است. چندین مؤسسه حرفه‌ای و انجمن‌های بخش خصوصی نیز برای برنامه‌ریزی در زمینه گردشگری و رسیدگی به مسائل مربوط با وزارت مزبور همکاری و تعامل دارند. این نهادها شامل اتحادیه آژانس‌های مسافرتی ترکیه، انجمن هتل‌های توریستی، فدراسیون هتل‌داران، انجمن سرمایه‌گذاران گردشگری ترکیه و اتحادیه اتاق‌های راهنمایان گردشگری هستند. دفتر سرمایه‌گذاری ریاست جمهوری ترکیه با ارائه مشوق‌هایی به سرمایه‌گذاران و حمایت از آن‌ها فرصت‌های سرمایه‌گذاری در ترکیه را به جهان، معرفی و تبلیغ می‌کند.
- آژانس ترویج و توسعه گردشگری ترکیه که در سال ۲۰۱۹ تأسیس شد، به معرفی ترکیه به عنوان یک برند و یک مقصد محبوب در بازارهای گردشگری داخلی و بین‌المللی و همچنین به کشف، توسعه و ترویج دارایی‌های طبیعی، فرهنگی و تاریخی کشور خود، افزایش ظرفیت گردشگری ترکیه، افزایش نرخ سرمایه‌گذاری در حوزه گردشگری در اقتصاد ملی و بالا بردن کیفیت خدمات از طریق فعالیت‌های ارتباطی و بازاریابی کوتاه مدت، میان مدت و بلندمدت می‌پردازد. این آژانس که زیر نظر وزارت فرهنگ و گردشگری فعالیت می‌کند، تابع مقررات حقوق خصوصی است. آژانس متشکل از هیئت مدیره، هیئت اجرایی و هیئت مشاوره است که هیئت مدیره به عنوان نهاد تصمیم‌گیرنده عمل می‌کند. هیئت مدیره متشکل از ۱۵ عضو به ریاست وزیر فرهنگ و گردشگری کشور ترکیه است.
- ترکیه همچنین قصد دارد گردشگری داخلی و بین‌المللی در مقاصد جدید را با به کارگیری مدل مدیریت مقصد، توسعه دهد.



نمودار ۵. ساختار و تشکیلات سازمان‌ها و نهادهای فعال در حوزه گردشگری ترکیه

سیاست‌ها و برنامه‌های گردشگری ترکیه

- کشور ترکیه جهت توسعه گردشگری اقدام به تهیه سندهای چشم‌انداز سیاست گردشگری می‌نماید.
- وزارت فرهنگ و گردشگری ترکیه به‌منظور آماده‌سازی صنعت گردشگری ترکیه برای مقابله با شوک‌های آتی، در حال به‌روزرسانی طرح جامع گردشگری و تعیین اهداف جدید برای سال‌های ۲۰۲۲-۲۰۲۴ است.
- ارائه یک طرح برنامه‌ریزی شده که رشد اقتصادی را پشتیبانی کرده و اصول گردشگری پایدار را منعکس کند، یک رکن اصلی در طرح جامع به روز شده گردشگری ترکیه است. به‌منظور بازطراحی سیاست‌ها و تلاش برای ایجاد گردشگری پایدار، وزارت فرهنگ و گردشگری ترکیه با ذینفعان و دانشگاه‌های محلی، ملی و بین‌المللی همکاری می‌کند. این کشور همچنین طرح جامع گردشگری سال ۲۰۲۳ خود را با توجه به تجارب جهانی در خصوص مواجهه با شیوع بیماری کووید-۱۹ و با افزودن طرح کلی استراتژی مدیریت بحران به‌روزرسانی کرده است.
- صنعت گردشگری ترکیه در ۴۰ سال گذشته با بازسازی و احیای مناطق گردشگری و سرمایه‌گذاری‌های جدید در زیرساخت‌ها مانند هتل‌های بزرگ، دهکده‌های تعطیلات، مراکز خرید لوکس و باکیفیت، بنادر، فرودگاه‌ها، قطارهای پرسرعت، جاده‌ها، بزرگراه‌ها و متروها در اکثر شهرهای بزرگ، به‌طور پیوسته در حال رشد بوده است. اما با شیوع ویروس کرونا، نرخ سرمایه‌گذاری مرتبط با گردشگری کاهش یافته است. در ادامه به مجموعه‌ای از سیاست‌ها و راهبردهای مدنظر ترکیه برای فعال و پویا نگه داشتن کسب‌وکارهای گردشگری باوجود محدودیت‌ها و چالش‌های مرتبط با کووید-۱۹ اشاره می‌گردد:
 - ارائه وام بانکی در رابطه با پیش‌پرداخت‌های لازم برای رزرو مقدماتی
 - اجازه تاخیر ۶ ماهه در پرداخت حق بیمه تامین اجتماعی
 - صدور مجوز فعالیت آنلاین برای آژانس‌های مسافرتی مورد تایید وزارت فرهنگ و گردشگری ترکیه
 - تعویق پرداخت بدهی ناشی از ایجاد تاسیسات گردشگری در زمین‌های عمومی
 - ارائه سریع وام بانکی در مقیاس کوچک با بازپرداخت بلندمدت
 - تعویق در پرداخت مالیات هتل‌ها و مراکز اقامت و ارائه امکانات گردشگری
 - پرداخت ۱۰۰۰ لیره ترکیه به ۳ میلیون خانواری که از نظر مالی تحت تأثیر بحران کووید-۱۹ قرار گرفتند
- کاهش سرعت گردشگری در طول همه‌گیری، زمانی را برای سیاست‌گذاران گردشگری فراهم کرد تا سیاست‌های جدید و شیوه‌های نوآورانه را توسعه دهند و سیاست‌های پنج ساله گردشگری خود را مجدد با اولویت‌پایداری و رقابت طراحی کنند.

راهکارهای عمومی برای جذب گردشگران ترکیه

- اعطای گواهی‌نامه گردشگری ایمن برای ارزیابی اقدامات صورت گرفته در خصوص مقابله با بیماری کووید-۱۹ در مشاغل گردشگری و تضمین ایمنی گردشگران در تمامی بخش‌های گردشگری.
- ایجاد پورتال گردشگری «Go Türkiye» در سال ۲۰۲۰ با هدف کمک به گردشگری در سراسر کشور ترکیه. (این پورتال به‌طور فعال سازمان‌های غیردولتی گردشگری، دانشگاه‌ها، بخش خصوصی و ادارات گردشگری استانی را درگیر می‌کند. طبق نظرسنجی انجام شده در تمام ۸۱ استان ترکیه، داده‌های به دست آمده نظرات و بازخوردهایی را ارائه کرد که از آن‌ها برای توسعه مقاصد جدید و طراحی مجدد گردشگری در دوران پس از کووید-۱۹ استفاده خواهد شد)
- حضور هدفمند و برنامه‌ریزی شده در مجامع بین‌المللی و افزایش همکاری با سازمان جهانی گردشگری (UNWTO)، شورای جهانی سفر و گردشگری (WTTC) و مجمع جهانی اقتصاد (WEF).
- ارتقا همکاری با فعالان و ذینفعان گردشگری محلی و ملی مانند شرکای صنعتی، انجمن تجاری TÜSİAD و سایر وزارتخانه‌های دخیل در گردشگری و پایداری.

جدول ۱. مجموع سفرهای داخلی کشور ترکیه - هزار سفر

ترکیه	۲۰۱۷	۲۰۱۸	۲۰۱۹	۲۰۲۰	۲۰۲۱
مجموع سفرهای داخلی	۱۲۰۸۷۲	۱۲۶۴۴۶	۱۲۴۶۳۹	۶۷۱۴۲	۷۵۸۸۳

با شروع همه‌گیری کرونا گردشگری داخلی ترکیه نیز به تبعیت از صنعت گردشگری جهان با مشکلات متعدد مواجه شد. بعد از مه‌گیری همه‌گیری، مجموع سفرهای داخلی ترکیه در سال ۲۰۲۱، با ۱۳ درصد رشد نزدیک به ۷۶ میلیون سفر رسید. بر اساس آمار ارائه شده OECD، تعداد بازدیدکنندگان داخلی در ترکیه با اقامت شبانه در سال ۲۰۲۱، نزدیک به ۵۳ میلیون نفر می‌رسد که نسبت به سال ۲۰۲۰، حدود ۲۳.۱ درصد رشد داشته است. طی سال ۲۰۲۱، تعداد گردشگرانی که بازدید یک روزه داشتند به حدود ۲۳ میلیون نفر می‌رسد که نسبت به سال ۲۰۲۰ با کاهش ۴.۹ درصدی روبه‌رو بوده است. شیوع ویروس کرونا همچنین خسارات اقتصادی بسیاری بر برخی از صنایع این بخش مانند انواع اقامتگاه‌های شبانه و اقامتگاه‌های خصوصی ترکیه وارد کرده است به‌طوری که در سال ۲۰۲۱ تعداد اقامتگاه‌های فعال شبانه ۴۵۹ میلیون واحد و تعداد اقامتگاه‌های فعال خصوصی ۴۰۱ میلیون واحد بوده که نسبت به سال ۲۰۲۰ به ترتیب ۲.۱ درصد و ۸ درصد کاهش داشته است. در این میان هتل‌ها از وضعیت بهتری برخوردار بوده‌اند؛ طی سال ۲۰۲۱، تعداد هتل‌ها و موسسات مشابه و سایر موسسات فعال گردشگری به ترتیب با رشد ۷۶.۷ درصدی و ۶۶ درصدی نسبت به سال ۲۰۲۰ همراه بوده است.

جدول ۲. گردشگران ورودی به ترکیه به تفکیک سال و مبادی مهم - هزار نفر

ترکیه	۲۰۱۷	۲۰۱۸	۲۰۱۹	۲۰۲۰	۲۰۲۱
کل ورودی‌های بین‌المللی	۳۷۹۷۰	۴۶۱۱۳	۵۱۷۴۷	۱۵۷۹۱	۳۰۰۳۹
مبادی عمده ورود گردشگر به ترکیه					
روسیه	۴۷۰۲	۵۹۵۴	۶۹۹۶	۲۱۱۷	۴۶۸۴
آلمان	۳۵۱۸	۴۴۶۴	۴۹۹۳	۱۱۱۹	۳۰۸۳
اوکراین	۱۲۶۶	۱۳۷۲	۱۵۱۵	۹۷۹	۲۰۴۹
بلغارستان	۱۸۵۰	۲۳۸۳	۲۷۱۰	۱۲۴۲	۱۴۰۲
هلند	۲۴۳۴	۲۰۶۶	۱۹۸۹	۲۷۱	۶۴۵

مرور تجارب جهانی – ترکیه ۵

- گردشگری یکی از پویاترین و سریع‌ترین بخش‌های اقتصادی ترکیه است. صنعت گردشگری ترکیه در فاصله سال‌های ۲۰۱۷-۲۰۱۸ از نظر جذب گردشگران خارجی عملکرد قابل توجهی را به نمایش گذاشت. علی‌رغم وجود بحران‌های سیاسی و اقتصادی در منطقه خاورمیانه، ترکیه توانسته در سال‌های اخیر به یک بازیگر قدرتمند در عرصه گردشگری جهان تبدیل شده و در سال ۲۰۲۱ در میان پنج مقصد برتر جهانی قرار بگیرد. بر اساس جدول ۲، تعداد گردشگرانی که در سال ۲۰۱۷ از ترکیه دیدن کردند، نزدیک ۳۸ میلیون نفر بود؛ اما در سال ۲۰۱۹ این رقم نزدیک به ۵۲ میلیون نفر افزایش یافت که رشد ۳۶.۳ درصدی را نسبت به سال ۲۰۱۹ نشان می‌دهد. از انتهای سال ۲۰۱۹ و ابتدای سال ۲۰۲۰ با ظهور ویروس کووید-۱۹ و به منظور جلوگیری از گسترش آن، محدودیت‌های سفر و فاصله‌گذاری اعمال شد که تأثیرات منفی چشم‌گیری در صنعت توریسم ترکیه پدید آورد. در سال ۲۰۲۰، تعداد گردشگران ورودی به ترکیه نسبت به سال ۲۰۱۹، حدود ۶۹ درصد کاهش یافت و به ۱۵.۹ میلیون نفر رسید.
- با روند رو به رشد واکسیناسیون در جهان و کاهش محدودیت‌های اعمال شده، اگرچه وضعیت گردشگری بهبود یافت اما در مقایسه با وضعیت قبل از شیوع بیماری کرونا چندان چشم‌گیر نبود. در سال ۲۰۲۱، ۳۰ میلیون گردشگر خارجی وارد ترکیه شدند که حدود ۸۸ درصد نسبت به سال ۲۰۲۰ افزایش داشته است. این در حالی است که در قیاس شمار گردشگران ورودی سال ۲۰۲۱ با ۲۰۱۹ یعنی زمان پیش از همه‌گیری اختلاف بسیاری وجود دارد.
- روس‌ها، آلمانی‌ها و اوکراینی‌ها از عمده گردشگران خارجی عازم مقصد ترکیه محسوب می‌شوند. در سال ۲۰۲۱ بیشتر گردشگران ورودی به ترکیه از کشور روسیه و با ۴.۷ میلیون نفر گردشگر بوده است. پس از آن آلمان با ۳ میلیون گردشگر، اوکراین با ۲ میلیون گردشگر، بلغارستان با ۱.۴ میلیون گردشگر و هلند با ۶۴۵ هزار گردشگر سهم بالایی از تعداد گردشگران ورودی به ترکیه طی ۵ سال مورد بررسی را تشکیل می‌دهند.

جدول ۳. گردشگران خروجی ترکیه به تفکیک سال و مقاصد مهم – هزار نفر

ترکیه	۲۰۱۷	۲۰۱۸	۲۰۱۹	۲۰۲۰	۲۰۲۱
کل خروجی‌های بین‌المللی	۸۸۸۷	۸۳۸۳	۹۶۵۱	۲۲۴۳	۲۷۳۸
مقاصد عمده خروج گردشگر از ترکیه					
عراق	۵۸۱	۱۰۱۴	۱۰۴۶	-	۴۵۳
اروپا-سایر	۱۱۰۵	۱۲۲۹	۱۴۴۸	-	۴۰۳
بلغارستان	۹۴۹	۹۸۷	۱۲۵۳	-	۴۰۳
گرجستان	۱۰۱۶	۷۷۸	۱۰۱۵	-	۲۷۵
یونان	۱۰۵۸	۸۸۴	۹۱۸	-	۸۷

مرور تجارب جهانی – ترکیه ۶

طبق جدول ۳، تعداد گردشگران خروجی از کشور ترکیه در سال ۲۰۲۱، حدود ۲.۷ میلیون نفر بوده که نسبت به سال ۲۰۲۰، رشد ۲۲ درصدی داشته است. با توجه به روند افزایش توام ورود و خروج گردشگران ترکیه در سال مزبور و برتری بالای ورود گردشگران در قیاس با خروج، تراز گردشگری این کشور مثبت و به نفع جذب گردشگر خارجی است. طی ۵ سال مورد بررسی اغلب گردشگران خروجی از ترکیه عازم کشورهای عراق، بلغارستان، گرجستان، یونان و برخی کشورهای اروپایی بوده‌اند. در سال ۲۰۲۱، تعداد گردشگران ترکیه عازم مقصد عراق از گردشگران سایر مقاصد بیشتر بوده است.

جدول ۴. درآمدها و هزینه‌های گردشگری در ترکیه – میلیون دلار

ترکیه	۲۰۱۷	۲۰۱۸	۲۰۱۹	۲۰۲۰	۲۰۲۱
کل دریافتی (درآمد) از گردشگران بین‌المللی	۲۹۱۱۶	۳۷۱۷۵	۴۱۲۸۴	۱۳۵۹۵	۲۸۶۱۱
کل هزینه‌های گردشگران بین‌المللی	۴۶۲۰	۵۰۰۳	۵۲۵۹	۱۴۱۰	۲۰۹۳

بر اساس آمار و اطلاعات، درآمد گردشگری ترکیه طی سال‌های ۲۰۱۷ تا ۲۰۱۹ روند صعودی داشته است. با جهش کرونا این روند صعودی متوقف شده و در سال ۲۰۲۰ با ۶۷.۱ درصد کاهش نسبت به سال ۲۰۱۹، به رقم ۱۳.۶ میلیارد دلار می‌رسد. درآمد گردشگری ترکیه بعد از آرام گرفتن موج‌های کووید-۱۹ به مرور تقویت و در سال ۲۰۲۱ به ۲۸.۶ میلیارد دلار رسید که اگرچه نسبت به سال ۲۰۲۰ تقریباً ۲ برابر شده ولی همچنان کمتر از رقم ثبت شده در سال ۲۰۱۹ (قبل از شیوع همه‌گیری) یعنی ۴۱.۳ میلیارد دلار است. در سال ۲۰۲۱، کل هزینه‌ی متحمل شده گردشگران بین‌المللی در ترکیه ۲ میلیارد دلار بوده که نسبت به سال ۲۰۲۰، حدود ۴۸.۳ درصد رشد داشته است.

جدول ۵. اشتغال در صنعت گردشگری ترکیه

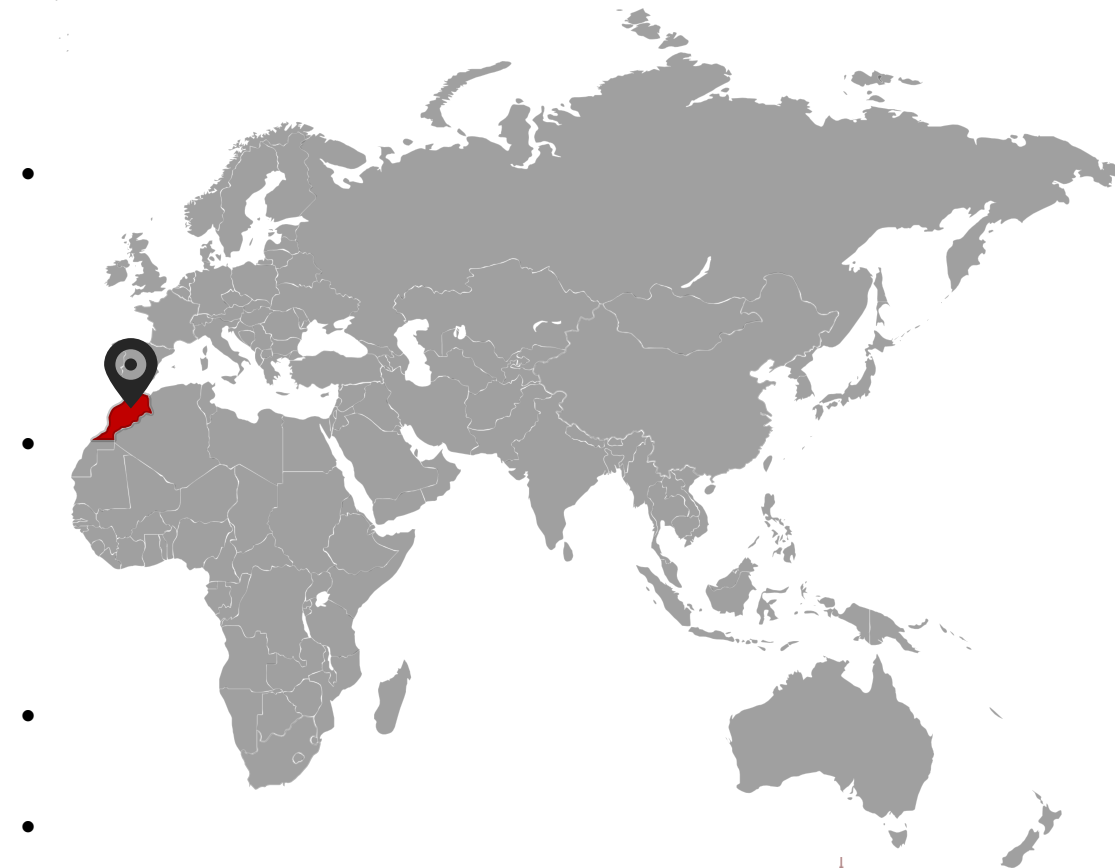
ترکیه	۲۰۱۷	۲۰۱۸	۲۰۱۹	۲۰۲۰	۲۰۲۱
تعداد افراد شاغل در صنعت گردشگری	۲,۰۶۲,۸۰۹	۲,۲۲۲,۳۸۷	۲,۲۸۴,۰۷۲	۱,۸۵۱,۷۸۸	۱,۸۹۷,۰۶۹

بر اساس آمار منتشره تعداد افراد شاغل در صنعت گردشگری ترکیه طی سال‌های ۲۰۱۷ تا ۲۰۱۹ روند صعودی داشته است. با اوج‌گیری کرونا کسب‌وکارهای مرتبط با گردشگری نیز آسیب دیدند. تعداد افراد شاغل در این صنعت در سال ۲۰۲۰ به حدود ۱.۸ میلیون نفر رسید که نسبت به سال ۲۰۱۹ با کاهش ۱۸.۹ درصدی مواجه شده است. در سال ۲۰۲۱ و بهبود شرایط، تعداد افراد شاغل با رشد ۲.۴ درصدی به ۱.۹ میلیون نفر رسید.

گردشگری بخش مهمی در اقتصاد مراکش است که بر اساس اعلام OECD، ارزش افزوده گردشگری در این کشور در سال ۲۰۱۹ برابر با ۸۲.۱ میلیارد درهم مراکش و معادل ۷.۱ درصد از تولید ناخالص داخلی است. سهم کل گردشگری مراکش در اشتغالزایی طی سال ۲۰۱۹، حدود ۵ درصد از کل اشتغال یعنی ۵۶۵ هزار شغل و سهم آن در صادرات خدمات ۴۲ درصد بوده که در سال ۲۰۲۰ به ۲۸ درصد کاهش یافته است.

در سال ۲۰۱۹، حدود ۱۲.۹ میلیون نفر گردشگر وارد مراکش شدند. در سال ۲۰۲۰ تعداد گردشگران بین‌المللی ورودی به این کشور با ۷۸.۵ درصد کاهش نسبت به سال ۲۰۱۹ به ۲.۸ میلیون نفر رسید. به موازات کاهش ورود گردشگران بین‌المللی، درآمدهای مربوط به فعالیتهای گردشگری مراکش در سال ۲۰۲۰ به ۳۶.۴ میلیارد درهم مراکش کاهش یافت که ۵۳.۸ درصد کمتر از سال ۲۰۱۹ بوده است.

روند بهبود گردشگری در این کشور طی سال ۲۰۲۱ کند بود؛ به طوری که طی سال مزبور فقط ۳.۷ میلیون گردشگر بین‌المللی که ۷۱ درصد کمتر از سال ۲۰۱۹ است، از این کشور دیدن کردند. مراکش پیش‌بینی می‌کند تا سال ۲۰۲۳ گردشگری را به سطح قبل از همه‌گیری بازگرداند.

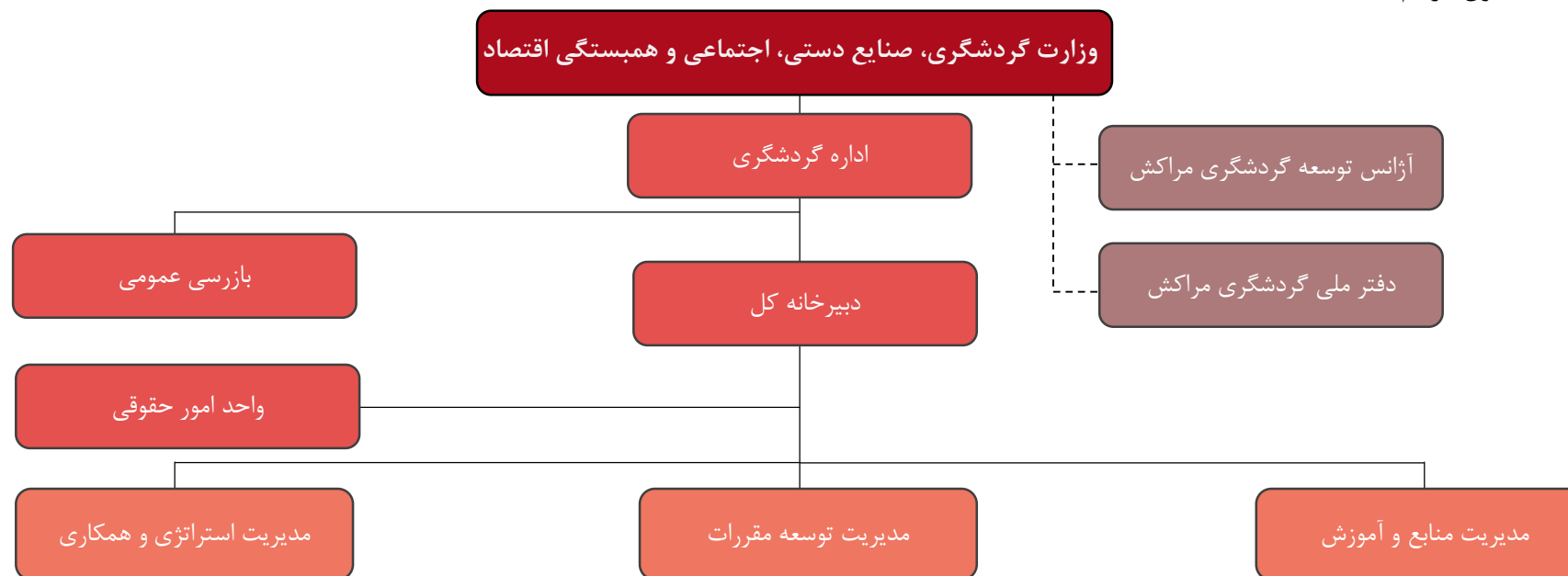


حاکمرانی و تامین مالی گردشگری در مراکش

اداره گردشگری واقع در وزارت گردشگری، صنایع دستی و اقتصاد اجتماعی و همبستگی مراکش، مسئولیت توسعه و اجرای سیاست‌های دولت در مورد گردشگری را بر عهده دارد. مراکش چارچوب «منطقه‌سازی پیشرفته» را به‌عنوان مدل جدیدی از حکمرانی سرزمینی اتخاذ کرده است. هدف این چارچوب ایجاد یک اداره سرزمینی مقاوم از طریق بهبود مهارت‌ها و منابع است. وزارت گردشگری در سطح ملی مأموریت‌هایی را انجام می‌دهد. خدمات غیرمتمرکز آن مسئولیت نظارت بر مدیریت خدمات عمومی منطقه‌ای، اجرای سیاست‌های عمومی و مشارکت در توسعه و ارائه برنامه‌ها و پروژه‌ها در سطح منطقه را بر عهده دارند. خدمات غیرمتمرکز همچنین اجرای دستورالعمل‌ها و تصمیمات مقامات دولتی و ملی و برنامه‌ها و پروژه‌ها در سطح استانی را، تضمین می‌کنند. بودجه وزارت گردشگری برای سال ۲۰۲۲، ۶۸۰ میلیون درهم بوده است که در بین نهادهای تحت مسئولیت اداره گردشگری تقسیم می‌شود: اداره مرکزی: ۱۲۵ میلیون درهم.

دفتر ملی گردشگری مراکش: ۳۰۰ میلیون درهم.

آژانس توسعه گردشگری مراکش: ۲۵۵ میلیون درهم.



سیاست‌ها و برنامه‌های گردشگری مراکش

- گردشگری یکی از بخش‌های مهم و توسعه آن از اولویت‌های اصلی مراکش است که از استراتژی‌های توسعه ده ساله - چشم‌انداز ۲۰۱۰ و چشم‌انداز ۲۰۲۰ - با هدف حمایت و تقویت فعالیت‌های توریستی و در عین حال بهبود آن در کشور بهره می‌برد. شروع همه‌گیری کرونا، مصادف پایان چشم‌انداز سال ۲۰۲۰ بود که این بخش را وارد بحران کرده و پتانسیل توسعه آن را تغییر داد.
- مقامات دولتی تدابیر متعددی را به کار گرفتند تا تأثیر بحران مذکور را محدود، اقتصاد را حفظ و بهبود را تسریع بخشد. بازیگران دولتی و خصوصی همکاری خود را در سطوح ملی و منطقه‌ای با تهیه برنامه‌ای برای احیای بخش گردشگری در دوره ۲۰۲۲-۲۰۲۰ آغاز کردند. هدف از این برنامه تقویت صنعت گردشگری و راه‌اندازی مجدد از طریق سه محور اصلی (۱) حفظ اقتصاد و اشتغال، (۲) تسریع در راه‌اندازی مجدد، و (۳) پایه‌گذاری یک تحول پایدار.
- در برنامه فوق، ۲۱ گام برای صنعت گردشگری مراکش در دوران پس از کووید-۱۹ به‌منظور تطبیق با واقعیت‌های جدید بازار، پیش‌بینی تغییرات در الگوهای مصرف گردشگران و استفاده از فرصت‌های جدید در نظر گرفته شده است. برنامه عملیاتی مزبور حول پنج حوزه استراتژیک می‌چرخد:
 - حفظ اشتغال
 - حمایت مالی برای بهبود
 - تحریک سرمایه‌گذاری و ایجاد تحول
 - فعال‌سازی و تقویت تقاضای گردشگری
 - اقدامات فرابخشی مانند آموزش، حاکمیت، چارچوب‌های قانونی و دیجیتال‌سازی
- اقدامات متعددی در چارچوب برنامه ۲۰۲۲-۲۰۲۰ اجرا شده است:
 - اعطای کمک هزینه به مبلغ ۲ هزار درهم مراکش به صورت ماهانه به شرکت‌ها و راهنمایان توریستی و معافیت مالیاتی حقوق کارکنان.
 - تعمیم حق بیمه اجتماعی مشاغل گردشگری و تعلیق مهلت پرداخت بدهی‌های خاص.
 - سه مکانیسم تضمینی برای بقای مشاغل گردشگری ایجاد شد: (۱) تصویب قانون بازپرداخت بدهی به مشتریان با اسناد اعتباری برای ارائه‌دهندگان خدمات گردشگری، (۲) تنظیم و امضا قرارداد مشارکت برای ایجاد یک دستگاه "Inmaa Tourism" به‌منظور حمایت و تسریع توسعه شرکت‌های کوچک و متوسط گردشگری در منطقه سوس-ماسه^۳ (۳) تنظیم برچسب "Welcome Safely" برای موسسات اقامتی توریستی به منظور نشان دادن انطباق آن‌ها با اقدامات بهداشتی مرتبط با بیماری کووید-۱۹.
- با توجه به تداوم پیامدهای بحران مرتبط با همه‌گیری کووید-۱۹ و افق نامشخص آن، یک طرح اضطراری جدید نیز در سال ۲۰۲۲ توسط مراکش تصویب شد و بودجه‌ای به مبلغ ۲ میلیارد درهم مراکش به‌منظور تأمین مالی مورد نیاز برای راه‌اندازی مجدد ارائه شد.
- وزارت گردشگری همچنین در حال کار بر روی مجموعه‌ای از اقدامات به عنوان بخشی از یک استراتژی جهانی است که توسعه این بخش را با توجه به متغیرها و اولویت‌های شناسایی شده از طریق پنج رکن اصلی تضمین می‌کند: ایجاد کمپین‌های تبلیغاتی گسترده برای بازآرایی در حوزه توریستی، تقویت حمل‌ونقل هوایی، تقویت سرمایه‌گذاری گردشگری، بهبود کیفیت خدمات گردشگری، تأکید بر اهمیت صلاحیت نیروی انسانی و ایجاد فرصت‌های شغلی جدید

جدول ۶. بازدیدکنندگان داخلی با اقامت شبانه کشور مراکش – هزار نفر

مراکش	۲۰۱۷	۲۰۱۸	۲۰۱۹	۲۰۲۰	۲۰۲۱
بازدیدکنندگان با اقامت شبانه	۳۱۲۱	۳۲۴۷	۳۵۵۰	۱۴۴۲	۲۷۶۵

- در سال ۲۰۱۹ حدود ۳.۵ میلیون گردشگر داخلی با اقامت شبانه در مراکش سفر کردند. گردشگری داخلی مراکش در سال ۲۰۲۰ با افت ۵۹.۴ نسبت به سال ۲۰۱۹ درصدی همراه بود. طی سال ۲۰۲۱ گردشگری داخلی عملکرد بهتری داشته و به حدود ۲.۸ میلیون گردشگر با اقامت شبانه در مراکز اقامتی طبقه‌بندی شده رسید که ۲۲ درصد کمتر از سطح قبل از همه‌گیری (۲۰۱۹) است. تعداد هتل‌ها و موسسات مشابه در مراکش طی سال ۲۰۲۱ با ۸۲ درصد رشد نسبت به سال ۲۰۲۰ به تعداد ۶.۴ میلیون واحد رسید.

جدول ۷. گردشگران ورودی به مراکش به تفکیک سال و مبادی مهم – هزار نفر

مراکش	۲۰۱۷	۲۰۱۸	۲۰۱۹	۲۰۲۰	۲۰۲۱
بازدیدکنندگان بین‌المللی در طول شب	۱۱۳۴۹	۱۲۲۸۹	۱۲۹۳۲	۲۷۷۸	۳۷۲۲
مبادی عمده ورود گردشگر به مراکش					
فرانسه	۱۶۱۴	۱۸۴۴	۱۹۹۱	۴۱۲	۴۹۴
اسپانیا	۷۱۱	۸۱۴	۸۸۱	۲۰۰	۹۹
بلژیک	۲۶۰	۲۷۴	۲۷۲	۴۱	۶۵
انگلستان	۴۸۶	۵۱۱	۵۵۱	۱۱۳	۵۶
آلمان	۳۳۱	۳۹۴	۴۱۳	۷۹	۳۹

- تعداد گردشگران خارجی ورودی به مراکش از سال ۲۰۱۷ تا ۲۰۱۹ سیر صعودی به خود گرفته و این کشور طی بازه زمانی مزبور به‌طور میانگین سالیانه میزبان ۱.۹ میلیون گردشگر بین‌المللی بوده است. همانطور که پیش‌تر بیان شد در سال ۲۰۱۹، حدود ۱۲.۹ میلیون گردشگر بین‌المللی وارد مراکش شدند. در سال ۲۰۲۰ ورود گردشگران بین‌المللی به مراکش با کاهش ۷۸.۵ درصدی نسبت به سال ۲۰۱۹ به ۲.۸ میلیون نفر رسید. طی سال ۲۰۲۱ ورود گردشگران بین‌المللی نسبت به سال ۲۰۲۰ با رشد ۳۴ درصد نسبت به سال ۲۰۲۰ به ۳.۷ میلیون نفر رسید این در حالی است که تعداد گردشگران ورودی به مراکش در سال ۲۰۲۱ نسبت به سال ۲۰۱۹ یعنی زمان پیش از همه‌گیری ۷۱.۲ درصد کاهش داشته است. عمده گردشگران وارد شده به مراکش از کشورهای فرانسه، اسپانیا، بلژیک، انگلستان و آلمان هستند.

جدول ۸. گردشگران مراکشی عازم سایر کشورها با اقامت شبانه به تفکیک سال – هزار نفر

مراکش	۲۰۱۷	۲۰۱۸	۲۰۱۹	۲۰۲۰	۲۰۲۱
کل خروجی‌های بین‌المللی	۱۸۴۹	۱۹۲۳	۲۰۰۹	۷۳۸	۶۴۳

- همانطور که از جدول ۸ مشهود است تعداد گردشگران مراکشی خروجی از این کشور در سال ۲۰۲۱، ۶۴۳ هزار نفر می‌باشد که نسبت به سال ۲۰۲۰، با کاهش ۱۲.۹ درصدی مواجه شده است و با سطح قبل از همه‌گیری فاصله بسیار زیادی دارد.

جدول ۹. درآمدها و هزینه‌های گردشگری در مراکش – میلیون دلار

مراکش	۲۰۱۷	۲۰۱۸	۲۰۱۹	۲۰۲۰	۲۰۲۱
کل دریافتی (درآمد) از گردشگران بین‌المللی	۹۰۸۶	۹۵۲۰	۹۹۴۹	۴۵۱۴	...
کل هزینه‌های گردشگران بین‌المللی	۲۸۲۹	۲۹۸۸	۳۱۰۳	۱۵۰۹	...

- بر اساس گزارش OECD، گردشگری یکی از مهم‌ترین منابع درآمد ارزی در مراکش است. طی سال‌های ۲۰۱۷ تا ۲۰۱۹ منابع درآمدی حاصل از گردشگری در این کشور روند صعودی داشته و طی این بازه زمانی به‌طور میانگین ۹.۵ میلیارد دلار درآمد به‌دست آورده است. اما به دلیل ظهور بیماری کووید-۱۹ و کاهش گردشگری در سطح جهانی، در سال ۲۰۲۰ این رقم به ۴.۵ میلیارد دلار می‌رسد که نسبت به سال ۲۰۱۹ (قبل از همه‌گیری) ۵۴.۶ درصد کاهش یافته است. آنچه مشخص است میزان هزینه‌های گردشگران بین‌المللی در مراکش نیز تا سال ۲۰۱۹ روند روبه‌رشدی داشته است. در سال ۲۰۲۰ به دلیل بحران کووید-۱۹ این روند صعودی متوقف شده و کل هزینه کرد گردشگران بین‌المللی با ۵۱.۴ درصد کاهش نسبت به سال ۲۰۱۹ به میزان ۱.۵ میلیارد دلار رسید.

جدول ۱۰. اشتغال در صنعت گردشگری مراکش – نفر

مراکش	۲۰۱۷	۲۰۱۸	۲۰۱۹	۲۰۲۰	۲۰۲۱
تعداد افراد شاغل در صنعت گردشگری	۲۳۰,۰۰۰	۵۵۰,۰۰۰	۵۶۵,۰۰۰

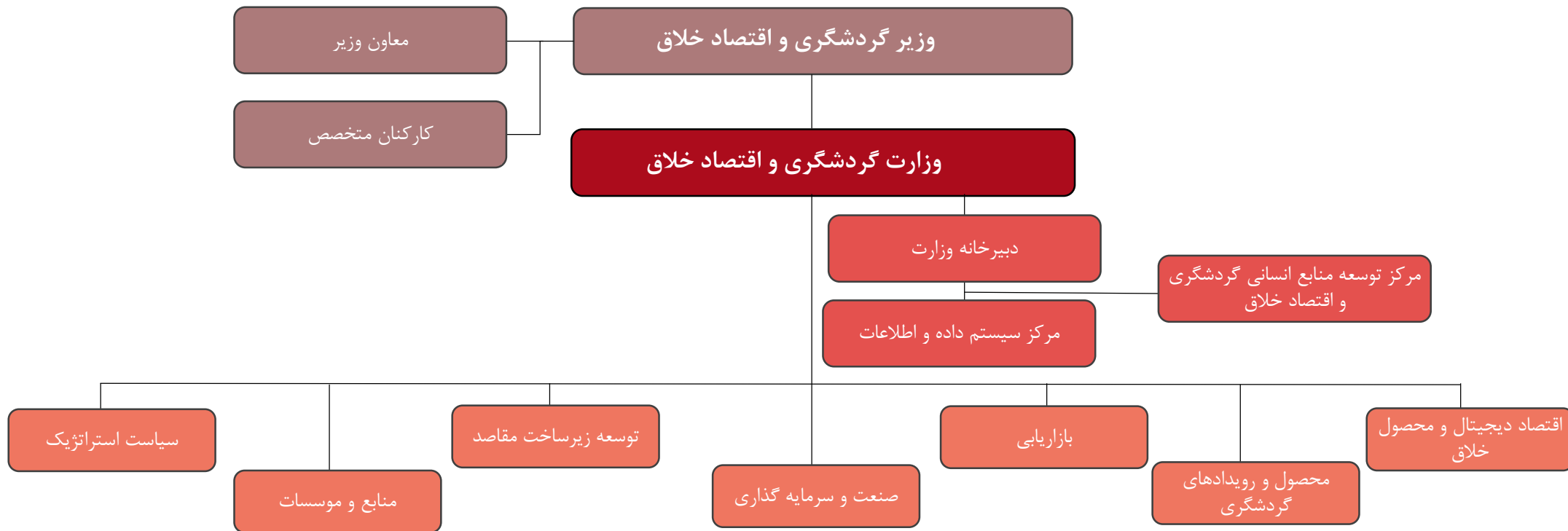
- بر اساس آمار منتشره تعداد افراد شاغل در صنعت گردشگری مراکش طی سال‌های ۲۰۱۷ تا ۲۰۱۹ روند صعودی داشته و در سال ۲۰۱۹ به ۵۶۵ هزار نفر رسیده است.

- اندونزی به‌عنوان یکی از کشورهایی است که سالانه پذیرای میلیون‌ها نفر گردشگر خارجی است و در مجموع حدود ۵ درصد از تولید ناخالص داخلی این کشور در سال ۲۰۱۹ از محل صنعت گردشگری تامین شده است. با شیوع ویروس کرونا این صنعت در اندونزی همانند سایر کشورهای دنیا با افت شدید مواجه شد و در سال ۲۰۲۰ سهم گردشگری در تولید ناخالص داخلی با ۵۶ درصد کاهش به ۲.۲ درصد رسید.
- در سال ۲۰۱۹ تعداد گردشگران بین‌المللی ورودی به اندونزی ۱۶.۱ میلیون نفر و در سال ۲۰۲۰ تعداد گردشگران ورودی با کاهش ۷۴.۸ درصدی نسبت به سال قبل به ۴.۱ میلیون نفر رسید. در سال ۲۰۲۱ نیز علی‌رغم تحت کنترل درآمدن کووید-۱۹ و برداشته شدن محدودیت‌ها تعداد گردشگران بین‌المللی به ۱.۶ میلیون نفر کاهش یافت.
- گردشگری داخلی محرک اقتصادی کشور اندونزی است. سفرهای داخلی در اندونزی با کاهش ۲۷.۴ درصدی از ۷۲۲ میلیون سفر در سال ۲۰۱۹ به ۵۴۴ میلیون سفر در سال ۲۰۲۰ رسیده است. در سال ۲۰۲۱ نیز سفرهای داخلی با ۱۵ درصد افزایش به ۶۰۳ میلیون سفر رسیده است. تقریباً دو سوم سفرهای داخلی در اندونزی با اقامت شبانه است. انتظار می‌رود گردشگری داخلی عامل محرکی برای بهبود بخش گردشگری در اندونزی باشد.
- اندونزی پیش‌بینی می‌کند تا سال ۲۰۲۴ تعداد مسافران بین‌المللی را به سطح قبل از همه‌گیری بازگرداند.



حکمرانی و تامین مالی گردشگری در اندونزی

- پس از ادغام وزارت گردشگری با آژانس اقتصاد خلاق مراکش در سال ۲۰۱۹، مسئولیت گردشگری بر عهده وزارت گردشگری و اقتصاد خلاق (MoTCE^۴) قرار گرفت. هدف از این ادغام، تنوع بخشیدن و حمایت از بخش گردشگری با بخش اقتصاد خلاق است. بیماری همه‌گیر کووید-۱۹ ثابت کرده است که بخش گردشگری نیاز به تنوع دارد و نمی‌توان فقط به محرک‌های فیزیکی متکی بود. برای ایجاد یک بخش گردشگری تاب‌آور و انعطاف‌پذیرتر که در آن از ابزارهای گوناگونی از جمله فناوری دیجیتال، اینترنت و واقعیت مجازی استفاده می‌شود، به تنوع نیاز است.
- وزارت هماهنگی دریاوردی و سرمایه‌گذاری^۵ وظیفه تدوین، تصمیم‌گیری و اجرای سیاست‌های وزارتخانه‌ها و ارگان‌های مربوط به گردشگری و مسائل اقتصاد خلاق را بر عهده دارد.
- وزارت گردشگری و اقتصاد خلاق به‌طور پیوسته به فعالان حوزه گردشگری از جمله وزارت بهداشت، امور خارجه و ارتباطات و اطلاعات، وزارت منافع عمومی و مسکن در خصوص توسعه مقاصد گردشگری، همکاری و تعامل می‌کند. بودجه این وزارت در سال ۲۰۲۲ به ۳.۸ تریلیون روپیه افزایش یافت. این بودجه در سال ۲۰۲۰، به میزان ۳.۶ تریلیون روپیه و در سال ۲۰۲۱ به میزان ۳.۴۵ تریلیون روپیه بوده است.



نمودار ۷. ساختار و تشکیلات وزارت گردشگری و اقتصاد خلاق اندونزی

4. Ministry of Tourism and Creative Economy

5. Coordinating Ministry for Maritime and Investment

سیاست‌ها و برنامه‌های گردشگری اندونزی

- هدف وزارت گردشگری و اقتصاد خلاق، آماده‌سازی بخش گردشگری برای آینده‌ای سازگار و پایدار است. موضوعات اصلی در برنامه‌های سال‌های آینده، راه‌اندازی مجدد و افزایش بهره‌وری است که در برنامه‌های سیاستی سال‌های ۲۰۲۲-۲۰۲۳ منظور شده‌اند.
- در سال ۲۰۲۲، وزارت برنامه‌ریزی توسعه ملی، چارچوب نهادی توسعه سیاست گردشگری را تدوین کرد. این برنامه در سه محور کلی؛ بهره‌وری، فراگیری و پایداری خلاصه می‌شود. در هر محور چندین دستورالعمل و خط‌مشی وفق موارد ذیل وجود دارد که می‌باید توسط وزارت گردشگری و اقتصاد خلاق اجرا شود:
 - بهره‌وری: شامل افزایش بهره‌وری از طریق بهبود زنجیره تامین گردشگری، بازآموزی و ارتقای مهارت‌ها، توسعه بازار گردشگری، حمایت از تبلیغات اثربخش، تسریع در توسعه زیرساخت‌ها، امکانات رفاهی و جذابیت در پنج مقصد عمده گردشگری اندونزی و همچنین ارائه برنامه‌هایی برای افزایش صادرات دیجیتال و خلاقانه و استارت آپ‌ها است.
 - فراگیری: شامل بهبود دهکده‌های گردشگری، احیای زیرساخت‌های اقتصاد خلاق و گسترش استفاده از محصولات ملی است.
 - پایداری: شامل گسترش اجرای پروتکل‌های بهداشتی، رعایت استانداردها در ارائه خدمات گردشگری و اقتصاد خلاق و گسترش گردشگری پایدار است.



جدول ۱۱. مجموع سفرهای داخلی کشور اندونزی – هزار سفر

اندونزی	۲۰۱۷	۲۰۱۸	۲۰۱۹	۲۰۲۰	۲۰۲۱
مجموع سفرهای داخلی	۷۲۲،۱۵۹	۵۴۲،۵۷۱	۶۰۳،۰۲۰

• سفرهای داخلی در اندونزی با کاهش ۲۷.۴ درصدی از ۷۲۲ میلیون سفر در سال ۲۰۱۹ به ۵۴۴ میلیون سفر در سال ۲۰۲۰ رسید. در سال ۲۰۲۱ نیز سفرهای داخلی با ۱۵ درصد افزایش نسبت به سال ۲۰۲۰ به ۶۰۳ میلیون سفر رسیده است. تقریباً دو سوم سفرهای داخلی در اندونزی با اقامت شبانه است. انتظار می‌رود گردشگری داخلی نیروی محرک بهبود بخش گردشگری در اندونزی باشد. تعداد بازدیدکنندگان داخلی با اقامت شبانه در سال ۲۰۲۱، نزدیک به ۴۰۰ میلیون نفر می‌رسد که نسبت به سال ۲۰۲۰، حدود ۹.۵ درصد رشد داشته است. تعداد گردشگرانی که بازدید یک روزه داشتند به حدود ۲۰۳ میلیون نفر می‌رسد که نسبت به سال ۲۰۲۰ با افزایش ۲۷.۳ درصدی روبرو بوده است. علی‌رغم شیوع کرونا، تعداد اقامتگاه‌های شبانه و اقامتگاه‌های خصوصی اندونزی رشد داشته است. به‌طوری که در سال ۲۰۲۱ تعداد اقامتگاه‌های فعال شبانه با رشد ۱۸.۹ درصد به ۴۴۹ میلیون واحد و تعداد اقامتگاه‌های فعال خصوصی با رشد ۱.۳ درصدی به ۲۲۷ میلیون واحد رسیده است. همچنین، در این سال، تعداد هتل‌ها با رشد ۵۸.۱ درصد نسبت به سال ۲۰۲۰ به ۱۸۶ میلیون واحد رسیده است.

جدول ۱۲. گردشگران ورودی به اندونزی به تفکیک سال و مبادی مهم – هزار نفر

اندونزی	۲۰۱۷	۲۰۱۸	۲۰۱۹	۲۰۲۰	۲۰۲۱
کل ورودی‌های بین‌المللی	۱۴۰۴۰	۱۵۸۱۰	۱۶۱۰۷	۴۰۵۳	۱۵۵۸
مبادی عمده ورود گردشگر به اندونزی					
مالزی	۲۱۲۲	۲۵۰۳	۲۹۸۱	۹۸۰	۴۸۱
چین	۲۰۹۳	۲۱۳۹	۲۰۷۲	۲۴۰	۵۵
سنگاپور	۱۵۵۴	۱۷۶۹	۱۹۳۴	۲۸۰	۱۹
هند	۵۳۷	۵۹۵	۶۵۷	۱۱۲	۷
استرالیا	۱۲۵۷	۱۳۰۱	۱۳۸۷	۲۵۶	۳

- بر اساس جدول ۱۲ طی سال‌های ۲۰۱۷ تا ۲۰۱۹ ورود گردشگران بین‌المللی به اندونزی جهش داشته است. در سال ۲۰۱۹، تعداد گردشگران بین‌المللی وارد شده حدود ۱۶ میلیون نفر بوده که در سال ۲۰۲۰ به دلیل اعمال محدودیت‌های سفر و بسته شدن مرزهای کشور به روی مسافران خارجی، تعداد گردشگران ورودی به این کشور به شدت کاهش یافته است. در این سال ورود گردشگران بین‌المللی نسبت به سال ۲۰۱۹ با کاهش ۷۴.۸ درصد به ۴ میلیون گردشگر رسید. اندونزی در سال ۲۰۲۱ نتوانست به مسیر روبه رشد قبل از همه‌گیری بازگردد و با ۶۱.۶ درصد کاهش نسبت به سال ۲۰۲۰، تعداد ۱.۶ میلیون گردشگر وارد اندونزی شدند.

جدول ۱۳. گردشگران اندونزی عازم به سایر کشورها به تفکیک سال – هزار نفر

اندونزی	۲۰۱۷	۲۰۱۸	۲۰۱۹	۲۰۲۰	۲۰۲۱
کل خروجی‌های بین‌المللی	۸۸۵۶	۹۴۶۸	۱۱۶۸۹	۲۹۱۸	۱۷۱۱

- طبق جدول ۱۳، در سال ۲۰۲۱، حدود ۱.۷ میلیون گردشگر از اندونزی خارج شدند که نسبت به سال ۲۰۲۰، به میزان ۴۱.۴ درصد کاهش یافته است.

جدول ۱۴. درآمدها و هزینه‌های گردشگری در اندونزی – میلیون دلار

اندونزی	۲۰۱۷	۲۰۱۸	۲۰۱۹	۲۰۲۰	۲۰۲۱
کل دریافتی (درآمد) از گردشگران بین‌المللی	۱۴۶۹۱	۱۷۹۱۵	۱۸۴۰۵	۳۵۳۲	...
کل هزینه‌های گردشگران بین‌المللی	۱۰۹۴۵	۱۳۱۷۱	۱۴۴۴۹	۱۹۸۰	...

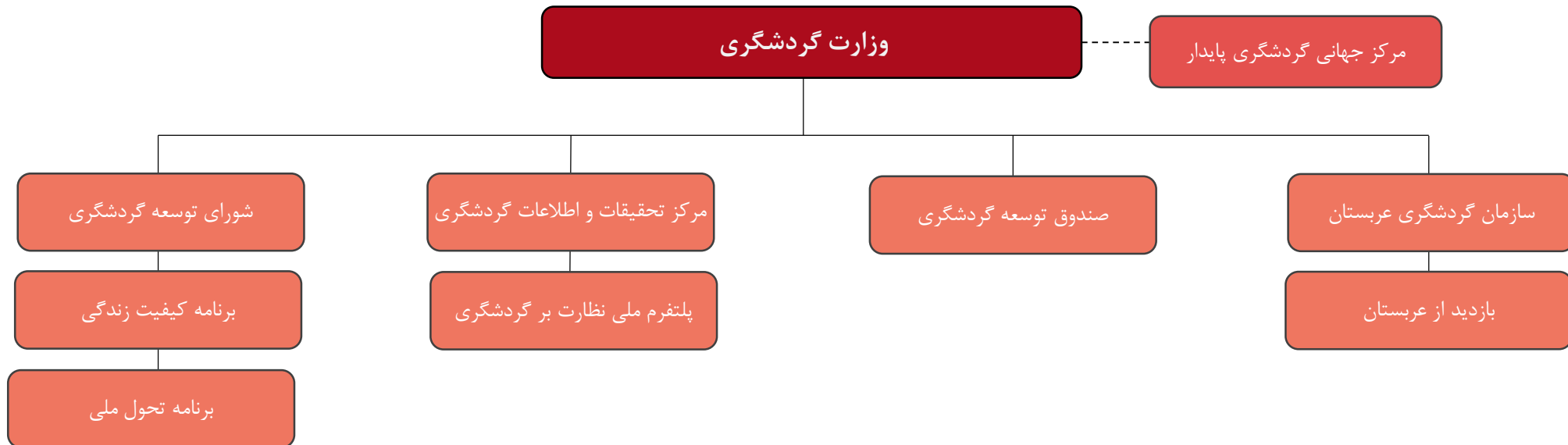
- بر اساس آمار و اطلاعات، درآمد حاصل از گردشگری در اندونزی طی سال‌های ۲۰۱۷ تا ۲۰۱۹ روند افزایشی داشته است. با شروع همه‌گیری کرونا، درآمد مراکش از محل گردشگری در سال ۲۰۲۰ با ۸۰.۸ درصد کاهش نسبت به سال ۲۰۱۹، به رقم ۳.۵ میلیارد دلار می‌رسد. همچنین در سال ۲۰۲۰، کل هزینه متحمل شده ناشی از ورود گردشگران بین‌المللی در اندونزی نزدیک ۲ میلیارد دلار بوده که نسبت به سال ۲۰۱۹، ۸۶.۳ درصد کاهش یافته است.

- گردشگری یکی از بخش‌های در حال رشد عربستان سعودی است. طبق آمار و اطلاعات گزارش شده از سوی OECD، سهم گردشگری از تولید ناخالص داخلی این کشور در سال ۲۰۱۹، برابر با ۳.۸ درصد بوده که پس از همه‌گیری کرونا به ۱.۷ درصد رسیده است.
- سهم کل گردشگری عربستان سعودی در اشتغال‌زایی طی سال ۲۰۱۹، حدود ۵.۱ درصد از کل اشتغال و معادل ۵۷۱ هزار شغل بوده است.
- ورود گردشگران بین‌المللی به عربستان سعودی در سال ۲۰۲۰ با ۷۶ درصد کاهش به ۴.۸ میلیون نفر و در سال ۲۰۲۱ با ۲۰.۷ درصد کاهش به ۳.۹ میلیون نفر رسید.
- گردشگری داخلی در عربستان سعودی از بهبود سریع‌تری برخوردار بوده است. تعداد گردشگران داخلی عربستان در سال ۲۰۲۱ با ۳۴ درصد افزایش نسبت به سال ۲۰۱۹ به ۶۳.۸ میلیون نفر رسید.
- عربستان سعودی تا ۲۰۳۰، ورود سالانه ۱۰۰ میلیون نفر گردشگر، ۱۰ درصد سهم گردشگری در تولید ناخالص داخلی و افزودن ۱ میلیون شغل دیگر در گردشگری را هدف قرار داده است.



حکمرانی و تامین مالی گردشگری در عربستان سعودی

- هدایت و تنظیم و اجرای سیاستها در حوزه گردشگری در عربستان سعودی تحت مدیریت وزارت گردشگری این کشور است که بر استراتژی، مقررات، توسعه مقصد، توسعه سرمایه انسانی و جذب سرمایه گذاری متمرکز است. این نهاد توسط سازمان گردشگری عربستان سعودی (STA) پشتیبانی می شود که مسئولیت برندسازی، بازاریابی و همکاری با آژانس های مختلف مسافرتی و اپراتورهای تورها را بر عهده دارد. صندوق توسعه گردشگری، مسئول تامین مالی پروژه های گردشگری و حمایت از بخش خصوصی برای توسعه اقامتگاهها است.
- وزارت گردشگری عربستان سعودی با تمام نهادهای دولتی مرتبط (وزارت امور خارجه، وزارت کشور، وزارت حمل و نقل، وزارت برق، آب و کشاورزی) از طریق یک نهاد دولتی به نام کمیته توسعه گردشگری، ارتباط و همکاری دارد.
- عربستان سعودی قصد دارد در ده سال آینده بیش از ۳ هزار میلیارد ریال عربستان در تمامی بخش های گردشگری خود سرمایه گذاری کند.



نمودار ۸. ساختار و تشکیلات سازمانها و نهادهای مرتبط با گردشگری عربستان سعودی

سیاست‌ها و برنامه‌های گردشگری عربستان سعودی

- هدف اصلی استراتژی ملی گردشگری عربستان سعودی، استفاده از فرصت‌های پیش‌بینی‌شده در برنامه چشم انداز ۲۰۳۰ این کشور است که بر ایجاد جامعه‌ای پویا، اقتصادی شکوفا و کشوری ثروتمند تمرکز دارد.
- اولویت‌های سیاست اصلی وزارت گردشگری شامل حداکثر کردن سهم گردشگری در تولید ناخالص داخلی، ایجاد شغل، بهبود زیرساخت‌ها و تقویت رقابت‌پذیری گردشگری و تبدیل گردشگری به بخشی انعطاف‌پذیر و پایدار و جاذب سرمایه‌گذاری بیشتر در این بخش است.
- در سال ۲۰۲۱، عربستان سعودی تاسیس مرکز جهانی گردشگری پایدار را اعلام کرد. این مرکز، یک ائتلاف متشکل از چند کشور و چند ذی‌نفع است که برای رهبری، تسریع در انتقال به سمت گردشگری کم‌کربن و همچنین انجام اقدامات لازم برای حفاظت از طبیعت و آب‌وهوا، تأسیس شده است. مرکز مزبور توسط سازمان‌های مدیریت مقصد گردشگری و وزارت محیط‌زیست، آب و کشاورزی رهبری خواهد شد.
- در سال ۲۰۲۰، عربستان سعودی از ایجاد صندوق توسعه گردشگری با سرمایه اولیه تقریباً ۱۵ میلیارد ریال عربستان خبر داد. علاوه بر این، شرکت‌های فعال در بخش گردشگری را از پرداخت هزینه جهت صدور مجوز معاف کرد.
- از زمان همه‌گیری، عربستان سعودی ابتکارات متعددی را در زمینه ارتقای مهارت‌ها و اشتغال در بخش گردشگری به کار گرفته است:
 - استراتژی جدید توسعه سرمایه انسانی در سال ۲۰۲۰ با هدف توسعه بخش گردشگری از طریق افزایش جذب اتباع سعودی راه‌اندازی شد.
 - برنامه «Tourism Shapers» در سال ۲۰۲۱ راه‌اندازی شد که یک طرح توسعه اشتغال، و هدف آن حمایت از بخش خصوصی برای هدایت و مدیریت چشم انداز گردشگری در حال تحول است.
 - وزارت گردشگری برنامه "پیشگامان گردشگری" را با هدف توسعه توانایی‌های ۱۰۰ هزار جوان و آموزش مهارت‌های کلیدی در زمینه مهمان‌نوازی، گردشگری و سفر راه‌اندازی کرده است.
- عربستان سعودی همچنین چندین طرح نوآوری و کارآفرینی در بخش گردشگری اجرا کرده است:
 - بوت کمپ کارآفرینان گردشگری در سال ۲۰۲۱ با هدف تبدیل ایده‌های نوآورانه به مشاغل پایدار از طریق یک برنامه فشرده برای کارآفرینان راه‌اندازی شد.
 - وزارت گردشگری، شتاب‌دهنده کارآفرینی گردشگری را در سال ۲۰۲۱ راه‌اندازی کرد تا از کسب‌وکار و گسترش خدمات استارت‌آپ‌های منتخب در فضای گردشگری حمایت کند.
 - در سال ۲۰۲۲، برنامه «Mustasharik» با هدف ارائه جلسات مشاوره و تشکیل کارگاه آموزشی برای کارآفرینان درمورد چرخه حیات یک استارت‌آپ از ایده‌پردازی تا افزایش مقیاس راه‌اندازی شد.

جدول ۱۵. مجموع سفرهای داخلی کشور عربستان سعودی – هزار سفر

عربستان سعودی	۲۰۱۷	۲۰۱۸	۲۰۱۹	۲۰۲۰	۲۰۲۱
مجموع سفرهای داخلی	۴۶۹۱۰	۴۶۵۱۲	۵۳۰۷۴	۴۸۳۹۹	۷۲۹۳۰

بر اساس آمار ارائه شده OECD، نزدیک به ۷۳ میلیون سفر در سال ۲۰۲۱ در کشور عربستان سعودی انجام شده است که رشد ۵۰.۷ درصدی نسبت به سال ۲۰۲۰ را نشان می‌دهد. تعداد بازدیدکنندگان داخلی با اقامت شبانه در سال ۲۰۲۱، به تعداد ۶۳.۸ میلیون نفر می‌رسد که نسبت به سال ۲۰۲۰، حدود ۵۱.۶ درصد رشد داشته است. تعداد گردشگرانی که بازدید یک روزه داشتند، به حدود ۹ میلیون نفر می‌رسد که نسبت به سال ۲۰۲۰ با رشد ۴۴.۴ درصدی روبرو بوده است. در سال ۲۰۲۱ تعداد اقامتگاه‌های فعال شبانه حدود ۳۸۴ میلیون واحد و تعداد اقامتگاه‌های فعال خصوصی حدود ۱۷۰ میلیون واحد بوده که نسبت به سال ۲۰۲۰ به ترتیب ۶۸ درصد و ۶۷.۱ درصد رشد داشته است. همچنین در این سال تعداد هتل‌ها و موسسات مشابه و سایر موسسات فعال گردشگری به ترتیب با رشد ۶۷.۹ درصدی و ۹۱ درصدی نسبت به سال ۲۰۲۰ همراه بوده‌اند.

جدول ۱۶. گردشگران ورودی به عربستان سعودی به تفکیک سال – هزار نفر

عربستان سعودی	۲۰۱۷	۲۰۱۸	۲۰۱۹	۲۰۲۰	۲۰۲۱
کل ورودی‌های بین‌المللی	۱۸۶۰۷	۱۷۵۷۰	۲۰۲۹۲	۴۸۸۲	۳۸۶۹

طبق جدول ۱۶ طی سال‌های ۲۰۱۷ تا ۲۰۱۹ تعداد گردشگران بین‌المللی وارد شده به عربستان سعودی افزایش یافته است. این تعداد در سال ۲۰۱۹ به ۲۰ میلیون نفر گردشگر می‌رسد. در سال ۲۰۲۰ تعداد گردشگران ورودی با ۷۶ درصد کاهش نسبت به سال ۲۰۱۹ به ۴.۸ میلیون نفر و در سال ۲۰۲۱ مجدداً با ۲۰.۷ درصد کاهش نسبت به سال ۲۰۲۰ به ۳.۹ میلیون نفر رسیده است. عمده گردشگران وارد شده به عربستان سعودی طی سال‌های مورد بررسی از کشورهای کویت، هند، پاکستان، قطر و مصر بوده‌اند.

جدول ۱۷. کل گردشگران عربستان سعودی عازم سایر کشورها به تفکیک سال – هزار نفر

عربستان سعودی	۲۰۱۷	۲۰۱۸	۲۰۱۹	۲۰۲۰	۲۰۲۱
کل خروجی‌های بین‌المللی	۲۸۷۴۸	۲۷۴۲۵	۲۷۱۹۶	۶۶۵۷	۱۰۶۷۸

طبق جدول ۱۷، در سال ۲۰۲۱، حدود ۱۰.۷ میلیون نفر گردشگر عربستانی برای سفر به سایر کشورها از عربستان سعودی خارج شده که نسبت به سال ۲۰۲۰، به میزان ۶۰.۴ درصد رشد داشته است.

جدول ۱۸. درآمدها و هزینه‌های گردشگری در عربستان سعودی – میلیون دلار

عربستان سعودی	۲۰۱۷	۲۰۱۸	۲۰۱۹	۲۰۲۰	۲۰۲۱
کل دریافتی (درآمد) از گردشگران بین‌المللی	۱۵۰۲۰	۱۶۹۷۵	۱۹۸۴۹	۵۹۶۰	...
کل هزینه‌های گردشگران بین‌المللی	۱۹۰۶۵	۱۷۹۴۰	۱۶۴۱۴	۹۰۶۹	...

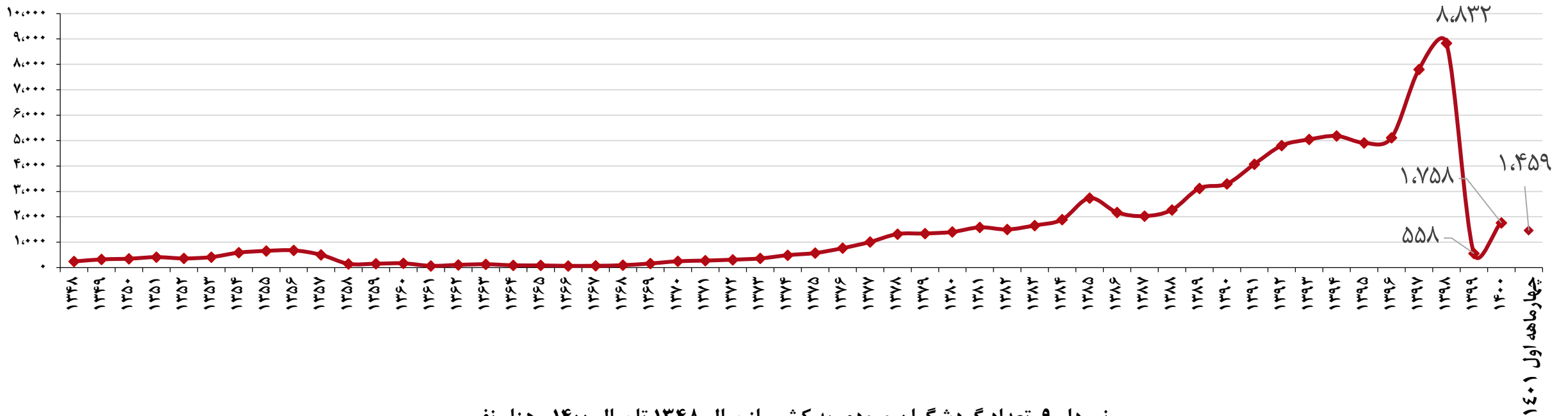
بر اساس آمار و اطلاعات، درآمد حاصل از گردشگری عربستان سعودی طی سال‌های ۲۰۱۷ تا ۲۰۱۹ با افزایش همراه بوده است. با جهش کرونا این بخش از درآمدهای عربستان سعودی کاهش یافته و در سال ۲۰۲۰ با ۷۰ درصد کاهش نسبت به سال ۲۰۱۹، به ۵.۹ میلیارد دلار می‌رسد. در سال ۲۰۲۰، کل هزینه‌های گردشگران بین‌المللی در عربستان حدود ۹ میلیارد دلار بوده که نسبت به سال ۲۰۲۰، ۴۴.۷ درصد افت داشته است.

جدول ۱۹. اشتغال در صنعت گردشگری عربستان سعودی

عربستان سعودی	۲۰۱۷	۲۰۱۸	۲۰۱۹	۲۰۲۰	۲۰۲۱
تعداد افراد شاغل در صنعت گردشگری	۵۳۵،۹۴۱	۵۵۲،۵۵۶	۵۷۱،۱۵۲	۶۷۹،۵۳۹	۷۶۲،۹۷۵

بر اساس آمار منتشره تعداد افراد شاغل در صنعت گردشگری عربستان سعودی طی سال‌های ۲۰۱۷ تا ۲۰۲۱ روند صعودی داشته است. علی‌رغم شیوع همه‌گیری کرونا تعداد افراد شاغل در صنعت گردشگری در سال ۲۰۲۰ حدود ۶۷۹ میلیون نفر بوده که نسبت به سال ۲۰۱۹ نزدیک به ۱۹ درصد رشد داشته است. در سال ۲۰۲۱ نیز تعداد افراد شاغل با ۱۲.۳ درصد رشد نسبت به سال ۲۰۲۰ به ۷۶۳ میلیون نفر رسیده است.

وضعیت گردشگری ایران



نمودار ۹. تعداد گردشگران ورودی به کشور از سال ۱۳۴۸ تا سال ۱۴۰۰ - هزار نفر

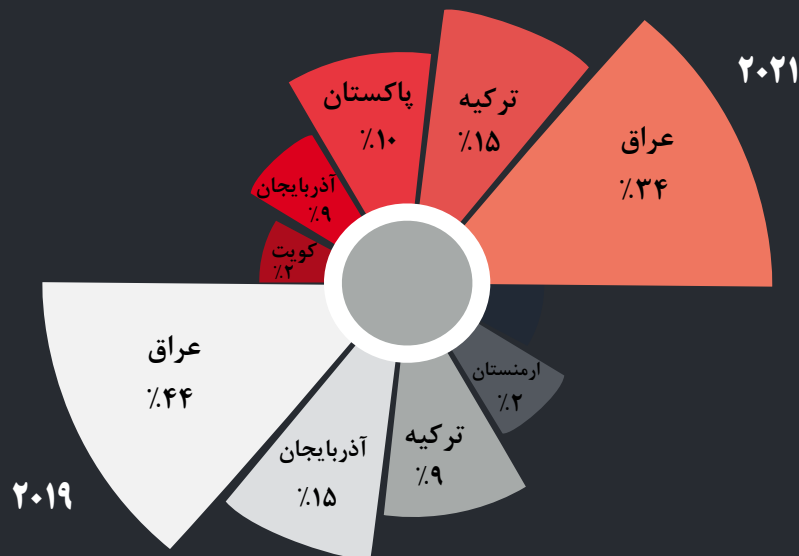
- طبق آمار ارائه شده از سوی سازمان میراث فرهنگی، صنایع دستی و گردشگری، در سال ۱۳۹۹ تقریباً ۹ میلیون نفر گردشگر وارد ایران شده که نسبت به سال ۱۳۹۸، حدود ۹۳ درصد کاهش داشته است. در سال ۱۴۰۰ نیز حدود ۱.۸ میلیون نفر گردشگر وارد کشور شده که نسبت به سال ۱۳۹۹ تقریباً ۳ برابر شده است، اما این تعداد همچنان پایین‌تر از سطح قبل از همه‌گیری کووید-۱۹ است.
- طی ۴ ماهه نخست سال ۱۴۰۱ نیز حدود ۱.۵ میلیون گردشگر وارد کشور شده که با فرض استمرار روند فعلی می‌تواند تا پایان سال ۱۴۰۱ به رقمی بیش از تعداد سال ۱۴۰۰ برسد.

وضعیت گردشگری ایران

جدول ۲۰. تغییرات شاخص‌های کلان اقتصاد گردشگری ایران به گزارش شورای جهانی سفر

شاخص	واحد	۲۰۱۹	۲۰۲۰	۲۰۲۱
هزینه کرد گردشگران بین‌المللی	میلیارد دلار	۱۰.۳	۱.۹	۲.۵
هزینه کرد گردشگران داخلی	میلیارد دلار	۳۷.۱	۲۲.۴	۳۳.۳

- بر اساس گزارش شورای جهانی سفر و گردشگری^۷، گردشگران بین‌المللی در سال ۲۰۲۱ حدود ۲.۵ میلیارد دلار در ایران هزینه کرده‌اند که نسبت به سال ۲۰۲۰ رشد ۳۱.۳ درصدی را نشان می‌دهد. این در حالی است که هزینه کرد بازدیدکنندگان داخلی در سال ۲۰۲۱، حدود ۳۳.۳ میلیارد دلار بوده است.



- اگرچه تغییراتی در ترکیب مبادی مهم ورود گردشگر به ایران در سال ۲۰۲۱ نسبت به سال ۲۰۱۹ صورت گرفته است، اما همچنان پنج کشور عمده مبدا ورود گردشگر به ایران را همسایگان آن تشکیل می‌دهند. کشور عراق طی دو سال مذکور، رتبه اول ورود گردشگر به ایران را به خود اختصاص داده است.

شکل ۱. سهم مبادی مهم از ورود گردشگر به ایران در سال‌های ۲۰۲۱ و ۲۰۱۹

نتیجه گیری

مرور گزارش و توصیه‌های سازمان همکاری و توسعه اقتصادی و همچنین تجارب کشورهای گوناگون در خصوص کاهش اثرات شیوع کووید-۱۹ بر گردشگری و افزایش پایداری آن نشان می‌دهد که صنعت گردشگری به‌عنوان یکی از مهم‌ترین صنایع خدماتی، رقابت تنگاتنگی را در مقایسه با سایر فعالیت‌های اقتصادی در جهان تجربه می‌کند. توسعه این صنعت منجر به افزایش درآمد اقشار جامعه، کاهش بیکاری و رونق اقتصادی و در نتیجه بهبود کیفیت زندگی مردم و افزایش رفاه اجتماعی خواهد شد، لذا پیشنهاد می‌شود ضمن بررسی تجارب سایر کشورهای همسایه به ویژه دو اقتصاد ترکیه و عربستان سعودی و یادگیری از آنها، با نگاهی جامع و رویکردی منسجم و از طریق مشارکت حداکثری با بخش خصوصی، ضمن تبیین درست جایگاه این صنعت در اقتصاد کشور، نهادها و زیرساخت‌های موردنیاز برای آشکارسازی پتانسیل بالا و نهفته صنعت گردشگری در اقتصاد به صورت جدی فعال شده و از طریق تنظیم برنامه‌ها و سیاست‌های اصولی و هدفمند، اجرای آنها به صورت منظم پیگیری، و دنبال شوند. بدیهی است بهره‌برداری از ابزارهای لازم متناسب با تحولات نوآوری و فناوری به خصوص در حوزه اقتصاد دیجیتال و استارت‌آپ‌ها و ارتقای سطح دانش و مهارت‌ها به همراه استفاده حداکثری از نیروی کار جوانان و زنان، زمینه را برای تحول اقتصادی و اجتماعی و مهم‌تر از همه افزایش تابآوری اقتصاد، فراهم خواهد ساخت.

